

VÁTI VÁROSÉPÍTÉSI TANÁCSADÓ ÉS TERVEZŐ IRODA KFT.

BERENTE KÖZSÉG ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNYA

Kép forrása: <http://mapire.eu/>

2017. DECEMBER HÓ

TARTALOMJEGYZÉK

TARTALOMJEGYZÉK	2
TÁBLÁZATJEGYZÉK	3
A TANULMÁNY ELKÉSZÍTÉSÉBEN KÖZREMŰKÖDÖTT	4
BEVEZETŐ.....	5
1. ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT	6
1.A. A település történeti leírása	6
1.A.a. Történeti településszerkezet alakulása	12
1.A.b. Tájszerkezet alakulása.....	16
1.A.c. Történeti településmag alakulása	18
1.B. A település régészeti örökségének felmérése újonnan beépítésre szánt területnek kijelölt terület esetén terepbejárással	19
1.C. A védett műemléki értékek települési értéktára	27
1.C.a. A világörökségi, és a világörökségi várományos helyszínek és területek	27
1.C.b. Az országos építészeti örökség elemei.....	27
1.C.c. A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyek és a nyilvántartott régészeti lelőhelyek	29
1.C.d. Nemzeti értékek értéktárának elemei	32
1.D. A helyi építészeti örökség települési értékleltára	33
1.D.a. Településszerkezet.....	33
1.D.b. Telekstruktúra és az utcavonal-vezetés	34
1.D.c. Utcakép vagy utcakép részlet.....	35
1.D.d. Egyéb településkarakter elemek.....	35
1.D.e. Építményrészlet vagy az alkalmazott anyaghasználat, tömegformálás, homlokzati kialakítás	37
1.D.f. Táj- és kertépítészeti alkotás, egyedi tájérték, növényzet.....	37
1.D.g. Szobor, képzőművészeti alkotás, utcabútor	39
2. A RENDEZÉS SORÁN TERVEZETT VÁLTOZÁSOK HATÁSELEMZÉSE	40
2.A. A települési értékleltárban szereplő elemek vonatkozásában releváns rövid és középtávon tervezett változások ismertetése	40
2.A.a. Településhálózati és tájhasználati változás	41
2.A.b. Településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás	42
2.A.c. Infrastrukturális változás	42
2.A.3. Műemléki értékek felmérése esetén a középtávon tervezett, a települési értékleltárban szerepeltetett létesítmények megjelenését érintő beavatkozások megnevezése és rövid ismertetése	43
2.B. A változások hatásai	43
2.B.a. Hatások a régészeti örökségre	44
2.B.b. Hatások a történeti településre, település- és tájszerkezetre	44
2.B.c. Hatások a települési értékleltárban szereplő műemléki értékekre.....	44
3. ÉRTÉKVÉDELMI TERV	46
3.A. Az értékleltárban szerepeltetett értékek megőrzését biztosító szempontok és követelmények	46
3.B. Önkormányzati feladatok	46

TÁBLÁZATJEGYZÉK

1. táblázat Területhasználatok változása (hektár)	16
2. táblázat Berente jelenlegi területhasználata a földhivatali alaptérkép alapján	17
3. táblázat Műemlékek a nyilvántartás szerint	27
4. táblázat Műemléki környezetek a nyilvántartás szerint	28
5. táblázat Nyilvántartott régészeti lelőhelyek	29
6. táblázat Berente értékes területei, terei, utcaképei	35
7. táblázat Építészeti örökség és egyedi védelmére tervezett objektumok a 38/2011.(XII.19.) ö. rendelet szerint .	36
8. táblázat Helyi védelemre javasolt épületek	36
9. táblázat Berente földhivatali alaptérképén szereplő dűlőnevek, földrajzi nevek	37
10. táblázat Az egyedi tájértékek MSZ 20381:2009 sz. Természetvédelem. Egyedi tájértékek kataszterezése c. szabvány szerinti tipizálása	38
11. táblázat TÉKA adatbázisban fellelhető tájértékek Berentén	39
12. táblázat Berente területén található szobrok, kopjafák, emléktáblák, fészületek	39

A TANULMÁNY ELKÉSZÍTÉSÉBEN KÖZREMŰKÖDÖTT

Témafelelős: PAKSI SZILVIA okl. építészmérnök

Műemléki terület: PAKSI SZILVIA vezető településtervező
TT/1 01-2592

Régészeti terület: DR. PUSZTAI TAMÁS régész
Z4S21M

Térinformatika: SZIKSZAINÉ HEGYI ZSUZSANNA okl. tájépítészmérnök

BEVEZETŐ

A kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény 85/A. § (1) és (2) bekezdése értelmében:

„(1) Örökségvédelmi hatástanulmányt kell készíteni a település településfejlesztési koncepciójának kidolgozása során. Ha a településfejlesztési koncepció készítésekor nem készült, vagy a rendezés alá vont területre nincs örökségvédelmi hatástanulmány, vagy van, de az tíz évnél régebbi, akkor azt a rendezés alá vont területre el kell készíteni. Nem kell örökségvédelmi hatástanulmányt készíteni, ha az Étv. 8. § (2) bekezdése szerinti véleményezési eljárásban az illetékes államigazgatási szerv véleménye szerint a rendezés alá vont terület örökségvédelmi szempontból nem érintett.

(2) Az örökségvédelmi hatástanulmányban megfogalmazott értékvédelmi terv szerint kell meghatározni az örökségvédelemmel érintett területekre vonatkozó településfejlesztési és településrendezési eszközöket.”

Berente Község Településfejlesztési Koncepciójának feladata tehát – a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 496/2016. (XII. 28.) Korm. rendelet alapján – Berente község teljes közigazgatási területére kidolgozott örökségvédelmi hatástanulmány elkészítése.

Az örökségvédelmi hatástanulmány elkészítésének célja, hogy felderítse, felmérje a településfejlesztéssel, településrendezéssel kapcsolatos örökségvédelmi hatásokat, és javaslatot tegyen az örökségvédelmi értékek megóvására.

1. ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

1.A. A TELEPÜLÉS TÖRTÉNETI LEÍRÁSA

Felhasznált irodalom

Berente község örökségvédelmi vizsgálatának elkészítéséhez az alábbi forrásmunkákat, forrásmunkákat feldolgozó tanulmányokat, valamint helytörténeti kiadványokat használtuk fel:

- Lexicon universorum regni Hungarie Locorum populosorum anno 1773. officiose confectum, Budapestini, 1920. Kézirat [Magyarország helységeinek 1773-ban készült hivatalos összeírása, Bp., 1920.]
- Magyar néprajzi lexikon, Akadémia Kiadó, Budapest, 1977-1982
- Magyarország történeti statisztikai helységnévtára. Borsod-Abaúj-Zemplén megye, MTA Történeti Demográfiai Albizottsága – KSH Népszámlálási Főosztály, Budapest, 1996.
- Magyarország közigazgatási helynévkönyve, Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 2015.
- Történeti statisztikai kötetek: Földterület községsoros adatok 1895-1984. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 1988.
- BODNÁR Tamás: Birtokos nemesség Borsod megyében. A Mór család. (HOMÉ 45, 2006, 159-181)
- BOROVSKY Samu: Borsod vármegye története a legrégibb időktől a jelenkorig. Budapest, 1909.
- CSENGERI Piroska: A бүккi kultúra települése Sajószentpéter Kövecsesen. Régészeti kutatások Magyarországon, 2001 Budapest 31-46.
- CSENGERI Piroska: Múcsöny-derítő. A Herman Ottó Múzeum évkönyve 47, 2008, 147. Hajdú Melinda (összeállította): A Herman Ottó Múzeum régészeti kutatásai 2006-2007-ben.
- CSIKVÁRI Antal (szerk): Borsod vármegye (Borsod, Gömör és Kishont K.E.E. Vármegyék) Vármegyei szociográfiák, 1939.
- DÖVÉNYI Zoltán (2010): Magyarország kistájainak kataszter. MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, Budapest.
- FÉNYES Elek (1851): Magyarország geográfiai szótára. Nyomtatott Kozma Vazulnál, Pesten.
- FRISNYÁK Sándor: A Hernád-völgy történeti földrajza. Földrajzi Értesítő 2007. LVI. évf. 1-2. füzet, pp. 51-68.
- GÁDOR Judit: Középkori templom és temető az edelényi Csebi dűlőben. A Miskolci Herman Ottó Múzeum Közleményei 12. (1973)
- GYÖRFFY György (1987): Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza I-IV. Budapest.
- KISS Lajos: Földrajzi nevek etimológiai szótára. Budapest, 1980
- KUBINYI András: Központi helyek a középkor végi Abaúj, Borsod, heves és Torna megyékben. HOMÉ 37 (1999) 499-518.
- MÓDY György: A Sajó-Bódvaköz települése és birtoklástörténeti képe a török hódoltságig. A Herman Ottó Múzeum Évkönyve 8. (1969) 207-221.
- PESTY Frigyes Borsod vármegye leírása 1864-ben. (Documentatio Borsodiensis 5. Herman Ottó Múzeum Miskolc, 1988.
- PÓCZOS Rita: Az Árpád-kori Borsod vármegye lakosságának nyelvi-etnikai összetételéhez. Helynévtörténeti tanulmányok 2. szerk.: Hoffmann István-Tóth Valéria. Debrecen, 2006, 87-107.
- RÉMIÁS Tibor: Berente az 1836. évi összeírás tükrében. Levéltári Évkönyv 14. (Miskolc, 2006, 157-177)

- SZŐKE Lajos (szerk.) (2004): Vázlatok és helytörténeti leírások Berentéről. Berente.
- VÁLYI András (1796): Magyar országnak leírása. A Királyi Universitásnak betűivel, Buda.
- VIGA Gyula: Néprajzi jegyzetek Kazincbarcikáról (Különös tekintettel az életmód és az árucseré folyamataira) HOMÉ 30-31 (1993) 529-539.
- Erdőtérkép - Magyarország Erdészeti Webtérképe, <http://erdoterkep.nebih.gov.hu/>
- Katonai felmérések térképei, <http://mapire.eu/hu/>
- Takarnet - Földhivatali Információs Rendszer,
http://www.takarnet.hu/pls/tknet/hivatalok_p.kozsegkereses

Általános történeti áttekintés

Az általános történeti folyamatokat a Berente határából ez idáig napvilágra került régészeti leletek alapján – azok gyér volta miatt- nem lehet rekonstruálni.

Borsod vármegye legfontosabb folyója a Sajó. Északról, Gömör-megyéből érkező a kutatási területen veszi fel balról a Szuha-patakot, majd a Bódvát. A Sajó-ártér szélessége a kutatott területen 3 kilométer. A Sajó a Bódvával való egyesülése után széles, sík völgyben folyik tovább.

A kutatott terület közelében, a Bódva mellett, a megyéből északi irányba kivezető főút mellett található a Borsodi földvár, ami Borsod-megye XI. században kialakított központja volt. Borsod-megye eredetileg határvármegye volt. A királyi, királynéi, és a hercegi udvar birtokai főként a megye DNY-i részén, a Bükk alján és a Sajó-Bódva összefolyásának vidékén terültek el. 1067-ben Királynéi népek laktak Dusnokon, Múcsonyban és Meszesen (GYÖRFFY 1987, 742, MÓDY 1969, 211). A tatárjárás után a 14. század elején a Sajó völgyében Rátót nembeli Domonkos tárnokmester utódai a borsodi részen 10 faluból álló uradalmat építettek ki, melynek központjában Kazán ágostonos kolostort emeltettek. Az uradalomhoz tartozott Arló, Dusnok, Domonyó, Dövény, Igrici, Kaza, Királd, Múcsony, Németi, Nyárad, és Velezd. A XIV. század elején a környező települések közül a mezővárosi fejlődés útjára lépett vásárhelyek Boldva és Szentpéter.

Csíkváry Antal 1939-es vármegyei monográfiája alapján a Berente a XII. század elején már létezett és a Zách nemzetség tulajdona volt. Neve, a Regestrum tanúsága szerint BERENTA. A falu tulajdonosai ekkor már Berenteinek nevezték magukat. Zách Felicián merénylete után a király elkobozta a Berenteiektől és a dédesi várbirtokhoz csatolva újfent koronabirtokká tette.

Berente Ákos nembeli Erne fia István birtoka volt, akitől 1322-ben Károly király elkobozta és Penthek fia Vgrinusnak adományozta (GYÖRFFY 1987, 758).

Nagy Lajos Dédes várától leválasztva Rudabányáért cserébe és hű szolgálataiért jutalmul Dénes fiának, László mesternek adományozta (CSÍKVÁRI 1939, 16). Ebben a korban történik említés Peres Miklósról, mint Berente tulajdonosáról. Ez a család később ugyancsak berenteinek nevezte magát, de megkülönböztetendő az előbbi, a kegyvesztett Zách nemzetség Berentei családjától. Peres Miklós egyébként birtokos volt még Sajószögeden és Sajópetriben, valamint Egyházaspetri pusztán is. Végül az utóbb felsorolt birtokukat a Berentén lévővel együtt eladják a sajóládi Pálosoknak, akik 1456-ban Berentén is földesurak lettek. Ebben az időben Berente neve Berenthe alakban fordul elő.

1457-ben a csebi Torkos család Berentén bírt birtokát eladta a Hangácsiaknak, s így megszűnt a Berenteiek birtokos volta falunkban, mert már 1457 előtt a Berentei családok birtokuk egy részét kénytelenek voltak

elzálogosítani a Lugnai (Ludnai) családnak, egy másik részt pedig eladni a Lázói (Lázay) családnak, és Szuhafoói Rajmondnak. A XVI. században többnyire ezek voltak Berente birtokosai (SZŐKE 2004, 18).

Református egyházáról 1597-ből van híradás.

A török időkben Eger eleste után Berente is hódoltsági területté vált. Először Haszi Mehemetnek, Hatvanba kellett adót fizetnie a területe után, aki tekintetbe vette, hogy a falu lakatlan volt már a behódolás előtt is, így csak 26 forintot követelt érte. Eger eleste előtt Berente 32 forintot fizetett 12 szekér szénával, később pedig Eger eleste után 200 forintra és 40 szekér szénára emelkedett az adója. Csikváry a Fülekre fizetett adóról így ír: A Haszi aga területi adója 100 forintra emelkedett. Annak a Haszi agának fizették Berente földtulajdonosai az adójukat, aki először rombolta le, s tette a földdel egyenlővé a falut. Ha hozzávesszük ezen adókhöz, hogy később csekély lakosságával és mindössze 27 újra felépített házával az ajnácskai gyalogoknak 90 forintnyi adót fizetett a falu, következtetni lehet siralmas állapotára. 1641-ben olyan török adóterhek voltak Berentén, hogy sok birtokos kénytelen volt birtokából elzálogosítani.

A XVII. században Mór István és Vécsey Sándor is birtokol Berentéből, valamint a Rákóczi család is.

1623-ban az egri káptalan iktatta be Berentei Gáspárt, Mór István nagybátyját Berente egész falu birtokába. (Bodnár 2006, 164)

Rokonság címén Berentéből birtokrészt kap Csuda Zsuzsanna, s mikor férjhez ment Szepessy Pálhoz, a vagyont Szepessyre szállt. Ennek a családnak még a XX. században is megmaradtak birtokaik, így a Szepessyek fontos, kulcsszerepet játszottak Berente múltjában és történetében. Az egykori Borsod vármegye több ismert és nagy múltú települése közül Berente neve évszázadokon át összeforrott a vagyonos négyesi Szepessy család nevével. Olyannyira, hogy a négyesi Szepessyek a XVIII. század folyamán kialakult, 7 vármegyére (Abaúj, Borsod, Békés, Gömör, Heves és Külső Szolnok, Pest, Pilis és Solt, valamint Zemplén vármegyékre) kiterjedő új birtokrendszerük irányítási központját Berentén rendezték be. (RÉMIÁS 2006, 157)

Berente nevének változása és eredete

A honfoglaló magyarság az alacsony hegyvidéken sűrű szláv lakosságot talált, amiről a nagyszámú szláv helynév tanúskodik. Korai szláv eredetű a vizsgált környéken a Parasznya, Varbó, Kazinc, Visnyó, Vadna, Szuha, Múcsony, Dövény és Kurityán helynév. (GYÖRFFY 1987, 736). Ide tartozik Berente település neve is (PÓCZOS 2006, 101, KISS 1980, 105).

Berente neve pusztán személynévből keletkezett, magyar névadással. Az alapjául szolgáló személynév szláv eredetű (KISS 1980, 105).

Berente nevét leírva először e Várad regestrumban (1208-1235) találjuk (Nr. 290. (46.))

Berente: A település birtokosára utaló névrész szláv nyelvű népcsoport (egykori) jelenlétére utal.

‘település Borsod vm. középső részén, a Tardona patak torkolatánál’ 1322/323, 1323: **Berenthe**, p. (Gy. 1:758). Esetleg ide vonható még: 1222: **Berenta** (K. FÁBIÁN 32).

Szn.-i eredetű. Az alapjául szolgáló szn. szláv eredetű, vő. szb.-hv. *Boreta*, cseh *Bořata*, le. **Bořeta* forma kerülhetett át, a fenti adat ebből az alakból hanghelyettesítéssel (ę>en), ill. hangrendi kiegyenlítősséssel alakulhatott ki (FNESz.: *Berente*, FEHÉRTÓI 1999. 52-4). A névátvétel nagyon korai lehetett, mert a szláv nyelvekből (egyes kivételekkel) a XI. századra a nazális magánhangzók eltűntek (MNYt. 287).

A település neve a történelem folyamán több névalakban fordult elő:

1219.	Első említése Beleta alakban történik (Szőke (szerk.) 2004)
XII. század	Berenta (Szőke (szerk.) 2004)
1322, 1454-1475, 1549	Berenthe (Györffy 1987.)

1773-1786 Berente (Lexicon universorum regni Hungarie Locorum populosorum anno 1773. officiose confectum, Budapestini, 1920. Kézirat [Magyarország helységeinek 1773-ban készült hivatalos összeírása, Bp., 1920.]

1786 Berenthe

1796- Berente (Vályi 1796.; KSH Helységnévtár)

Berente településrészei

1926 Berentei Kőszénbánya

1937 Barkóczy kőszénbánya, Berentei gőzmalom, Berentei kőszénbánya, Imperial szénlepároló telep, Sáfránybányatelep

1944 Barkóczy kőszénbányatelep

1952 Barkóczytelep, Bányatelep, Berentei gőzmalom

Berente vallási felekezetei

római katolikus 1773-1805, 1873-1892: Sajószentpéter, görög katolikus 1773-1892: Múcsony, református 1873-1895: anyaegyház, evangélikus 1892: Sajókaza, izraelita 1892: Sajókazinc

Berente közigazgatási jogállásának alakulása

- 1895. falu

1895. kisközség, anyakönyvi kerület Kazincbarcikához

1902-1950. kisközség az Alacsikai körjegyzőségben

1950. önálló tanácsú község

1954-1999. város (Kazincbarcikához csatolták)

1999 - község

Berente megyei hovatartozása

1873. Borsod vármegye

1924. Borsod, Gömör és Kishont vármegye

1938. Borsod vármegye

1945. Borsod-Gömör vármegye

1950 - Borsod-Abaúj-Zemplén megye

Berente írásos korszakai

Az alábbiakban először felsorolásszerűen mutatjuk be a település fő korszakait, kiemelt helyet biztosítva a forrásmunkák bemutatására.

1219. Anonymus szerint Berente a BELETA nevet viselte és a Borsodi Vár joghatósága alatt állt.

1322-1323. A falu István bán tulajdona, Berenthe néven.

1376. Berente ismét magánbirtok, László mester tulajdonában.

1456. A sajóládi Pálosok földesurak lettek Berentén.
1597. Berente első önálló egyháza már létezik, református községként működik.
1641. A török adóterhek miatt sok birtokos kénytelen birtokából elzálogosítani.
- 1710-1720. A református templom megépül.
1786. Berente környékén kezdetét veszi a barnakőszén rendszeres bányászata.
1787. A református templom átalakítása.
1796. Vályi András az alábbi leírást adja:
- BERENTE. Magyar falu Borsod Vármegyében, birtokosa Szepesy Uraság, lakosai katolikusok, 's leg inkább reformátusok, fekszik Sajó Szent Pétertől, mellynek filiája nem meszsze; határbéli szántó földgyei bővek, és termékenyek, piatzozása Sz. Péteren közel, saját határjában is vagyon módgya a' pénz szerzésre, legelője elég, fája épületre, tűzre ingyen, szőlő hegyei középszerű borokat teremnek, réttyei jók, malma helyben, 's Kir. dézmát nem fizet, nagy áradások alkalmatosságával, elszokta ugyan önteni határját, Sajó vize, mindazáltal első Osztálybéli.
1851. Fényes Elek az alábbi megállapításokat teszi:
- Berente, magyar falu, Borsod vmgyében, Miskolcztól 1 3/16; u. p. Kazincztól 3/16 állomásra, egy szűk völgyben. Szomszédai Alacska, Harnác, Dusnok, Szent-Péter. Határkiterjedése hiteles földmérés szerint 2108 hold 537 négyszögöl; belsőség 33 h. 310 öl, szántóföld 757 h. 693 öl, kaszálló 303 h. 1086 öl, füzes 11 h. 164 öl, erdő 720 h. 122. öl, szilvás 43 h. 932 öl, szőlő 143 h. 660 öl, pinczehely 2 h. 821 öl, elhagyatott hely 8 h. 492 öl, közhasználat alatt 40 h. 990 öl, terméketlen helyek 39 h. 378 öl. Szántóföldei jó minőségű fekete fővenyes vegyületűek, sikon terülnek, sikeres buzát teremnek, e felett szőlőhegye is első osztálybeli borral szolgál és a földművelés nemcsak a házi szükségét elégíti ki, sőt termékeiből kereskedelemre is juttat. A lakosok az állattenyésztéssel is foglalkozkodnak, s igavonó s szarvasmarhákon kívül, legelőjük szép számú juhokat táplál, mindamellett azonban a gazdaság régi megszokott modorban űzetik. Lakosok száma 405 l., u. m. 128 r. kath., 11 g. kath., 11 evang. 246 ref., 9 zsidó. Felszabadult telkes gazda 18, zsellér 50. A határon keresztül folyik a Sajó vize, mellyen vízi malma van. Birtokosok: Szepessy László, Puky István, Pap Sámuel, Szakál Sámuel.
1864. Berente ismertetése Borsod vármegye leírásában.
1911. Megépül a katolikus templom és a katolikus iskola.
1913. A község a sajószentpéteri plébániához tartozik.
1920. Megnyílik az első szénbánya Berentén.
1930. Szepessy Gyula 200 hold birtokrész tulajdonosa Berentén.
1932. Arnót Miklós megalapítja a Berentei Kőszénbánya Vállalatot.
1937. Megépült a gőzmalom.
1938. A Szepessy kastély udvarának pajtája gyűjtögetés következtében leég.
1940. A Berentei Római Katolikus Iskola IV.-VI. osztálya emléktáblát állít az I. világháborúban elesett berentei katonák emlékére, az Esze Tamás út 18. számú ház falára.
- Szepessy Gyula birtokrésze 60 holdra csökken.
1950. A két berentei iskola államosítása.

- 1951-1957. Megépül a Borsodi Hőerőmű.
1954. Berente hozzácsatolása a Sajókazinc és Barcika összevonásából született Kazincbarcika-hoz. Kazincbarcika várossá nyilvánítása.
1955. Szepessy Gyula halála.
1958. Megindult a folyamatos termelés a Borsodi Vegyi Kombinátban.
- 1959-1963. A PVC-gyár építése.
1961. Beindul a Lyukóbánya-Berente közötti szénszállító kötélpálya.
1966. Beindul a Herbolya-Kazincbarcika közötti szénszállító kötélpálya.
1986. A Herbolya-Berente közötti szénszállító kötélpálya lebontása.
1990. Az első kazincbarcikai önkormányzat megalakulása, Berente képviselője Buron György.
1991. Létrejön a Borsodchem részvénytársaság.
1993. Berente a kazincbarcikai központú esperes körzethez tartozik.
1994. A Városi Önkormányzat emlékművet állít a II. világháborúban elesett berentei katonák emlékére.
1995. dec. A Kazincbarcikától való leválás petíciójának benyújtása Dr. Király Gábor polgármester úrnak.
1996. márc. Eredményes népszavazás Berente leválásáról.
1999. Berente leválása Kazincbarcikától és önálló községgé alakulása.
Ünnepélyes címeravatás.
A Berentéért Egyesület alakuló közgyűlése.
2000. Millenniumi zászlóátadó ünnepség
2001. A Berentei Bűnmegelőzési és Vagyonvédelmi Polgárőr Egyesület alakuló közgyűlése.
2002. A Sakk-kör Egyesület és a Falukör Egyesületek alakuló közgyűlése.
Megjelenik a Falufutár című berentei újság első száma.
2003. A község önkormányzata felújítja az I. világháborús emléktáblát.
2007. A Szent Borbála Idősek Otthonának átadása.

1.A.a. Történeti településszerkezet alakulása

Településhálózat

A Nagy Magyar Alföld északi irányban legmélyebben a miskolci kapunál nyomul be a hegyek közé. Az északról a síkságra haladó Sajó- és a Hernád-folyó völgye volt az eltérő adottságú tájak, az alföld és a hegyvidék települései közötti kapcsolat legfontosabb útvonala. A vásárvonal (vagy inkább övezet) eltérő természeti és termelési jellegű tájak találkozásánál alakul ki. A vásárovezetben a legnagyobb helyzeti energiával rendelkező völgynyílásokban fejlődnek ki a vásárvárosok. A Sajó, Bódva és a Hernád-völgy nyílásában a középkorban három városias mezőváros Miskolc, Sajószentpéter és Szikszó együtt alkotott a sűrűn lakott területen jelentős központot (KUBINYI 1999). A három völgynyílás előtérő övezete, a Miskolci-kapu(táj) a Kárpát-medence második legenergiásabb forgalomgyűjtő és elosztóhelye a Duna-nyílás után (FRISNYÁK 2007, 57). Az alföldperemi vásárvonalon a Miskolci-kapuban tehát több vásárváros volt. A középkorban az imént felsoroltakon kívül még a folyami átkelők környezetében Ónod és Mohi.

Régészeti leletek alapján megismerhető településhálózatról a középkor esetében beszélhetünk. A korábbi időszak „településhálózata” részben a Sajó-folyó partjához, részben a Sajó-ártér és a hegylábi területek találkozásához kapcsolható.

A településhálózat szempontjából fontosak az utak, melyek a Sajó és a Sajóba torkolló Szuha-patak és Bódva völgyéhez kapcsolhatók.

Az Árpád-korban a Sajó mentén országos út vezetett Gömörből dél felé, Vadnán át a vásáros Szentpéterre, majd Miskolcra. Szentpéternél ez az út észak felé elágazott, és Cseben, Edelényen, Borsodon és Szalonnán át vitt Torna irányába.

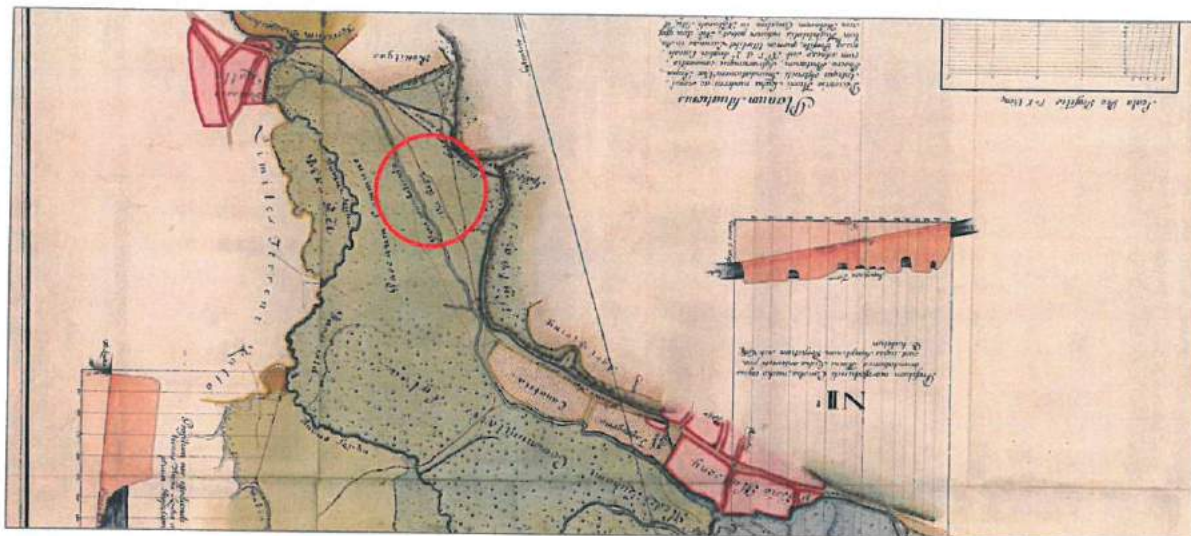
Sajószentpéternél a Sajó-folyón egy rév volt, mely az ország belsejéből kivezető egyik fontos hadiút mentén helyezkedett el. Dél-Borsodból észak felé haladva a Sajó-, majd a Bódva-folyó völgyén haladt az út Lengyelországba. Ez volt a távolsági kereskedelem egyik legfontosabb útőere. Itt torkollott be az országos útba az a másik út is, ami a Miskolc nemzetség Anonymus által említett két várát, Diósgyőrt és Borsodot összekötötte. És itt ágazott el a Gömör felé vezető út is. A XIV. században fejlődésnek induló

gömöri bányavidék lakosságának igényei a szentpéter bor, illetve a Szentpéteren átvezető úton szállított javak által kerültek kielégítésre.

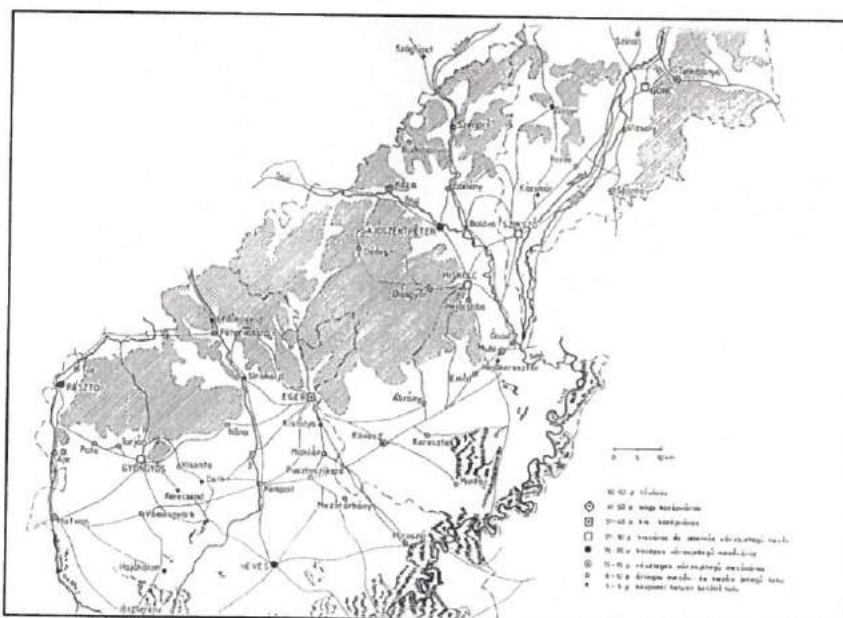
Az út nyomvonala jól látszik Lázár Magyarország térképén is, mely 1528 körül készült és Magyarország első fennmaradt, nyomtatott térképe. (Forrás: <https://maps.hungaricana.hu/>) Bár Berente település név szerint nem szerepel a térképen, csak a szomszédos Sajószentpéter (Zent Peter), a térség településhálózati viszonyai jól leolvashatók.

Az országos út e helyen valószínűleg a Sajó bal partján, és nem a berentei oldalon vezethetett: A Múcsonyon áthaladó országos út emlékét őrizte meg a Szuha-patak szabályozásához készített 1790-es térkép, ahol a Múcsony és Szuhakálló közötti útszakaszt „Via Regia”-ként nevezték meg (A Szuha-patak Mucsony és Kálló /Borsod m./ környéki szakaszának és árterületének szabályozási térképe -MOL-Div. XIII. - No. 191:2) 1790 körül).

A településhálózat kialakulása a középkorra nyúlik vissza, így annak megismerése segíti a mai állapotok beazonosítását.

Kubinyi András négy Észak-magyarországi megye: Abaúj, Borsod, Heves és Torna megyék központi helyeit vizsgálta meg 1999-ben a középkori írott források és régészeti adatok alapján. A közeli Sajószentpéter jogi értelemben a középkorban nem volt valódi város, hanem mezőváros volt. A magyar mezőváros szónak semmi köze nincs a mezőgazdasághoz, hanem a kulcsos, vagy kerített város ellentétpárja, azaz nem erődített város. A

mezőváros lakói – szemben a valódi városok szabad polgáraival – jobbágyok voltak. A középkori – jogi értelemben vett – város kialakulása előtt is léteztek azonban olyan települések, amelyek környezetük számára gazdasági, társadalmi, igazgatási, kultikus szempontból központi funkciókat láttak el. Környezetünkben a legközelebbi szabad királyi város Kassa volt, Püspöki székhely pedig Eger. E városokon túl Észak-Magyarországon is voltak olyan települések, melyek környezetük számára központi helyekként funkcionáltak.

Berente és a környezetében létező középkori falvak, mint ahogy azt a pápai tizedjegyzékek adatai is mutatják, a kis, vagy közepes nagyságú falvak közé sorolhatók, nem voltak a középkorban központi helyek, hanem azok kapcsolódtak a környezetükben található Szentpéter mezővároshoz és a jelentősebb faluhoz, Kazához. Kubinyi András mezővárosokat elemző térképén így a vizsgált terület falvai nem is szerepelnek.

A régió XV. század végi, XVI. század eleji településhálózatát Engel Pál 2001-ben készített térképe mutatja.

A településhálózatban a XVI-XVII. század jelentős változásokat eredményezett. A kutatott terület környezetében néhány középkori falu elpusztult és ma már csak dűlőnévben ismerjük, mint Kisfalud, Kacola, Cseb, vagy Lác.

Településszerkezet

A községben a XIII. században még természetes hajlékok voltak, azaz földbe vájt épület, esetleg löszbe, mészkőbe, vagy vulkáni tufába vágtak hajlékot. A községben később a rakott fal, vagy vert fal válik elterjedté, melyet idővel a vályogfal követett. Az építőanyag miatt az árvízmentes térszíneket részesítették előnyben. A környező, nagy kiterjedésű erdők következtében a házfal sárral tapasztott sövényfal, boronafal volt, a fedélhéz pedig szalma, később a szalma helyett a zsúptető terjedt el.

Berente a szalagtelkes úti faluk csoportjába sorolható, ami a feudális idők jellegzetes településformája. A királyi Magyarország területén többnyire uralkodó típus volt, különösen a dombvidéken és a folyók völgyében. Az egyutcás, szalagtelkes alaprajzú falu telkeihez közvetlenül kapcsolódtak a mezőgazdasági területek, elsősorban a szántó, ami a beépített községi területtől az erdővonalig terjedt.

Korábban az ún. Méta út a Dankó Pista úton (akkoriban Uzsoki köz) lévő sarki háztól indult, majd elkanyarodott a jelenlegi BorsodChemnél lévő garázsoknál és a mostani sorompónál ért ki a főútra. Akkoriban még hagyományos falusi út volt, zúzottkő anyagú, mindkét oldalán akácfákkal.

A régi község háza és az orvosi rendelő a világháború előtt a József Attila úton volt, jelenleg gyerekek részére focipálya van a területen. (Szőke L.; 2004.)

1954-ben, a Kazincbarcikába való „beolvadás” után a 26 sz. főút mellől egész házsorokat, utcákat sajátítottak ki, a lakókat áttelepítették. A község újabb építésű felét eldőzerolták a gyárépítések miatt. A község megmaradt részére építési tilalmat rendeltek el. Az építési tilalmat később feloldották, de az előregedett népesség nem tudott élni a lehetőséggel.

Berente jelenlegi telekszerkezetét elsősorban a lakó-, illetve a gazdasági területek határozzák meg. Belterületi telekhasználatát a gazdasági területek túlsúlya jellemzi. Vegyes területének funkcióját a településközpont jellege adja. A lakóterületek egy nagyobb egységet alkotva, a gazdasági területek közé ékelődve helyezkednek el, kisvárosias és falusias jelleggel. A különleges területek a településhatárok mentén, kisebb foltokban fedezhetők fel. A településen jelentős a kiskertes területek aránya, amely a pincés területekkel együtt a szőlő- és kertkultúra fennmaradását biztosítja.

A településszerkezet és területhasználat alakulását történeti térképek segítségével mutatjuk be. (A történeti térképek forrása a <https://maps.hungaricana.hu/hu/közgyűjteményi/portál/>.)

I. katonai felmérés (1763-1787)

II. katonai felmérés (1806-1869)

III. katonai felmérés (1869-1887)

Kataszteri térkép (1891)

Magyarország Katonai Felmérése (1941)

1.A.b. Tájszerkezet alakulása

Természeti táji adottságok

Magyarország kistájainak katasztere alapján Berente közigazgatási területe az Észak-magyarországi-középhegység földrajzi nagytáján belül, a Bükk-vidék és az Észak-magyarországi-medencék középtájak határán, a Tardona-dombság és a Sajó-völgy kistájak területén fekszik.

Forrás: DÖVÉNYI (szerk.), 2010.

Magyarország földrajzi kistájai

Forrás: <http://www.novenyzetiterkep.hu/node/101>

Tájtörténet

Földterületre vonatkozó településsoros statisztikai adatok a XIX. sz. vége óta állnak rendelkezésre, melyeken az elmúlt bő 100 év tájhasználati változásait követhetjük nyomon. Berente esetében a tájhasználati adatok felkutatását nehezíti, hogy 1954-től 1999-ig a község Kazincbarcika-hoz tartozott. Emiatt külön Berente tájhasználatáról statisztikai adatok nem elérhetők, így a táblázatban feltüntetett adatok Kazincbarcikára vonatkoznak.

1. táblázat Területhasználatok változása (hektár)

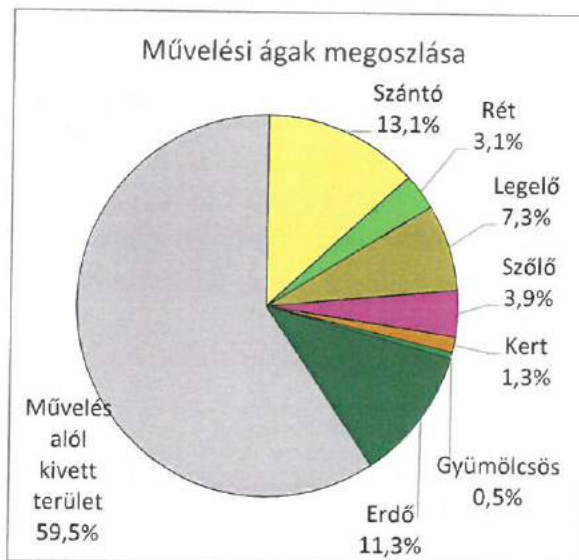
Művelési ág	1895	1913	1935	1962	1971	1984
Szántó	1801	1632	1700	790	774	551
Kert, gyümölcsös	101	96	94	124	128	397
Szőlő	5	38	50	84	94	115
Rét*	293	360	211	96	65	324
Legelő	259	255	305	215	141	
Összes mezőgazdasági terület	2459	2381	2360	1309	1202	1387
Erdő	1093	1114	1077	1081	1154	1931
Nádas	1					
Művelés alól kivett terület	118	171	229	1276	1296	1276
Összes terület	3671	3666	3666	3666	3652	4594

* Az 1984-es adatsor a rét és legelő adatokat összesítve a legelő sorban közli.

Forrás: Történeti statisztikai kötetek: Földterület községsoros adatok 1895-1984. Budapest, 1988.

Berente jelenlegi területhasználatáról a földhivatali alaptérkép térinformatikai állományának feldolgozásával nyerhetünk információt.

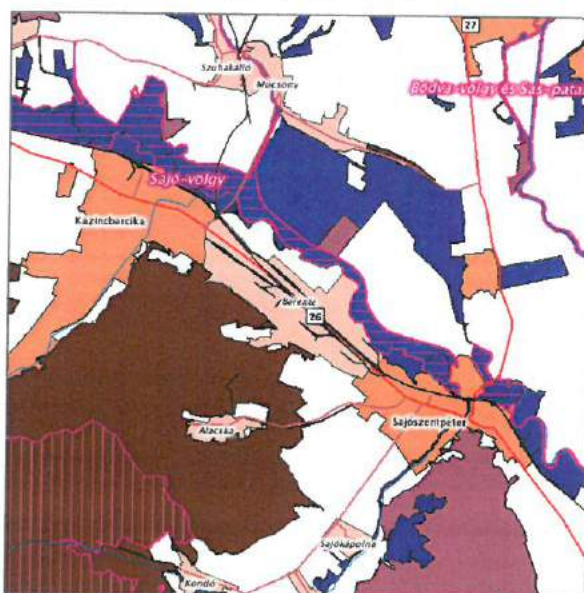
Berente közel 60%-a művelés alól kivett terület, melyen az ipari tevékenység és a lakóterületek foglalnak helyet. A település 120 ha szántóterülettel (összterület 13,1%-a) és 104 ha erdőterülettel (11,3%) rendelkezik. Összefüggő legelők (67 ha, 7,3%) a település déli részén és a Sajó bal partján találhatók. A délnyugati határban található zártkerti településrész telkeinek jellemző művelési ága a szőlő és a kert.

2. táblázat Berente jelenlegi területhasználata a földhivatali alaptérkép alapján

Művelési ág	Terület (ha)	Aránya az összterülethez
Szántó	120,49	13,1%
Kert	11,96	1,3%
Gyümölcsös	4,75	0,5%
Szőlő	36,15	3,9%
Gyep (rét)	28,37	3,1%
Gyep (legelő)	67,11	7,3%
Erdő	104,18	11,3%
Fásított terület	0,00	0,0%
Művelés alól kivett	546,85	59,4%
Összes terület	919,86	100%

Védett természeti területek

Berente területe nemzetközi és országos jelentőségű természeti értékekkel egyaránt érintett. Natura 2000 területek és a Nemzeti Ökológiai Hálózat elemei veszik körül a község lakott részeit.

Berente természetvédelmi oltalom alatt álló területei

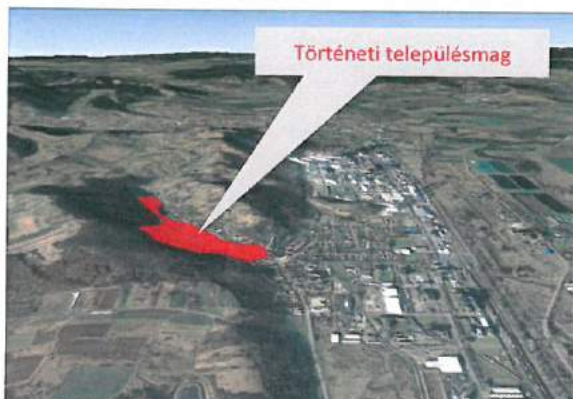
Forrás: Természetvédelmi Információs Rendszer (<http://geo.kvvm.hu/tir/viewer.htm>)

Berente domboldalon elhelyezkedő utcái régi képeslapon (forrás: <http://www.berente.hu/>)

1.A.c. Történeti településmag alakulása

Berente történeti településmagjának alakulását az alábbi ábrákon mutatjuk be. A Google Earth műholdfelvételein piros színnel jelöltük az adott történeti térképeken ábrázolt lakóterületek kiterjedését, ezáltal biztosítva a különböző korszakok összehasonlíthatóságát. Az ábrákon elhelyezkedő feliratok az újonnan megjelenő települési területek helyét mutatják.

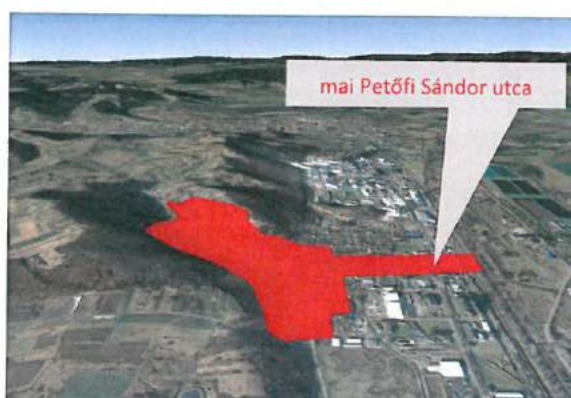
Első Katonai Felmérés (1784)

Második Katonai Felmérés (1857-1858)

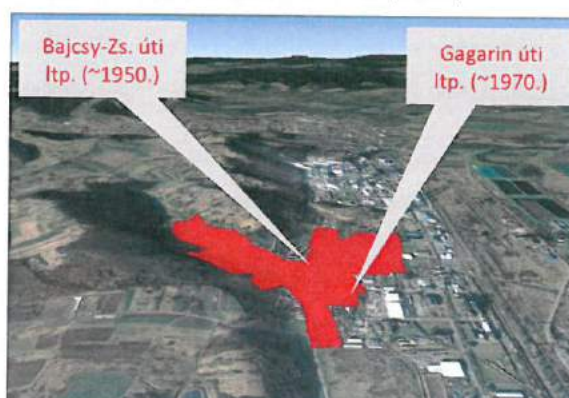
Kataszteri térkép (1891)

Magyarország katonai felmérése (1941)

Légifelvétel (1968)

Mai állapot (2016)

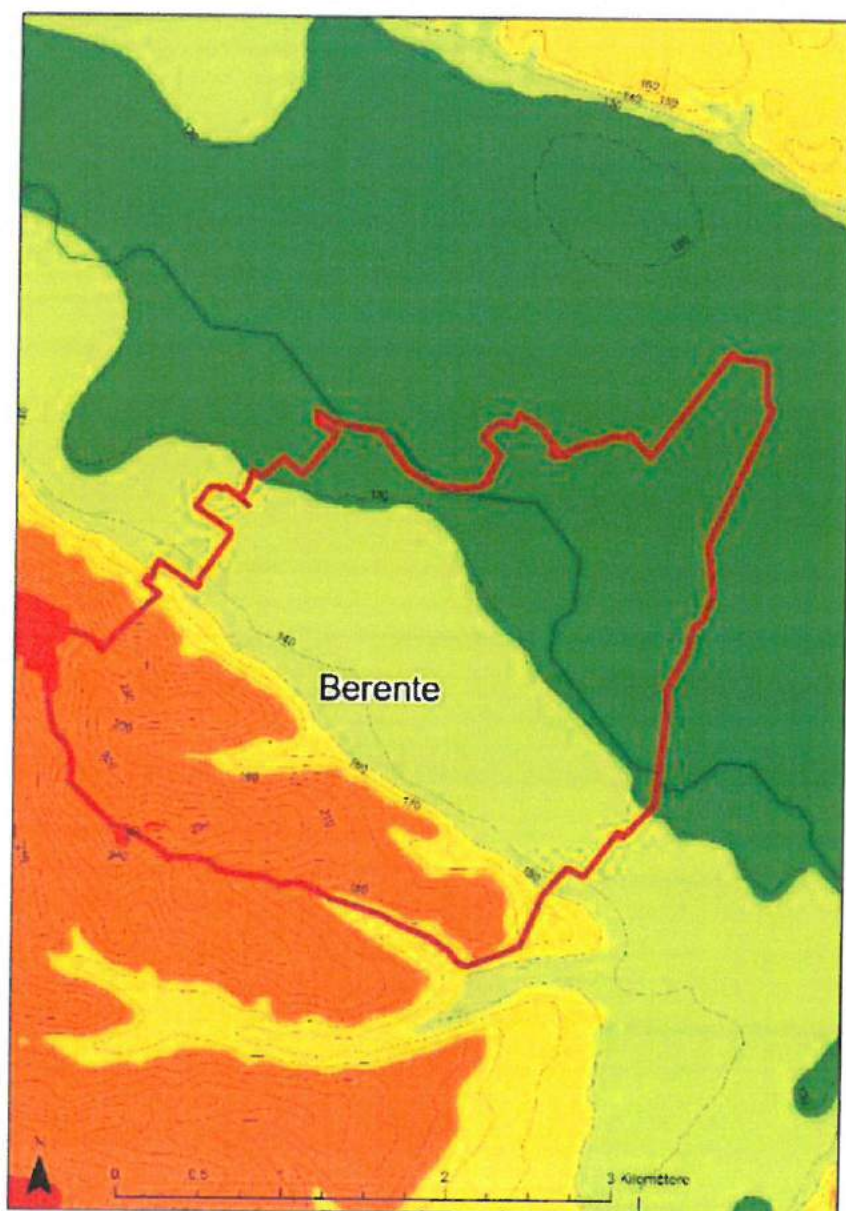
Forrás: <http://mapire.eu/hu/>, Forrás: <http://www.fentrol.hu/hu/>, Google Earth alapján saját szerk.

1.B. A TELEPÜLÉS RÉGÉSZETI ÖRÖKSÉGÉNEK FELMÉRÉSE ÚJONNAN BEÉPÍTÉSRE SZÁNT TERÜLETNEK KIJELÖLT TERÜLET ESETÉN TEREPEJÁRÁSSAL

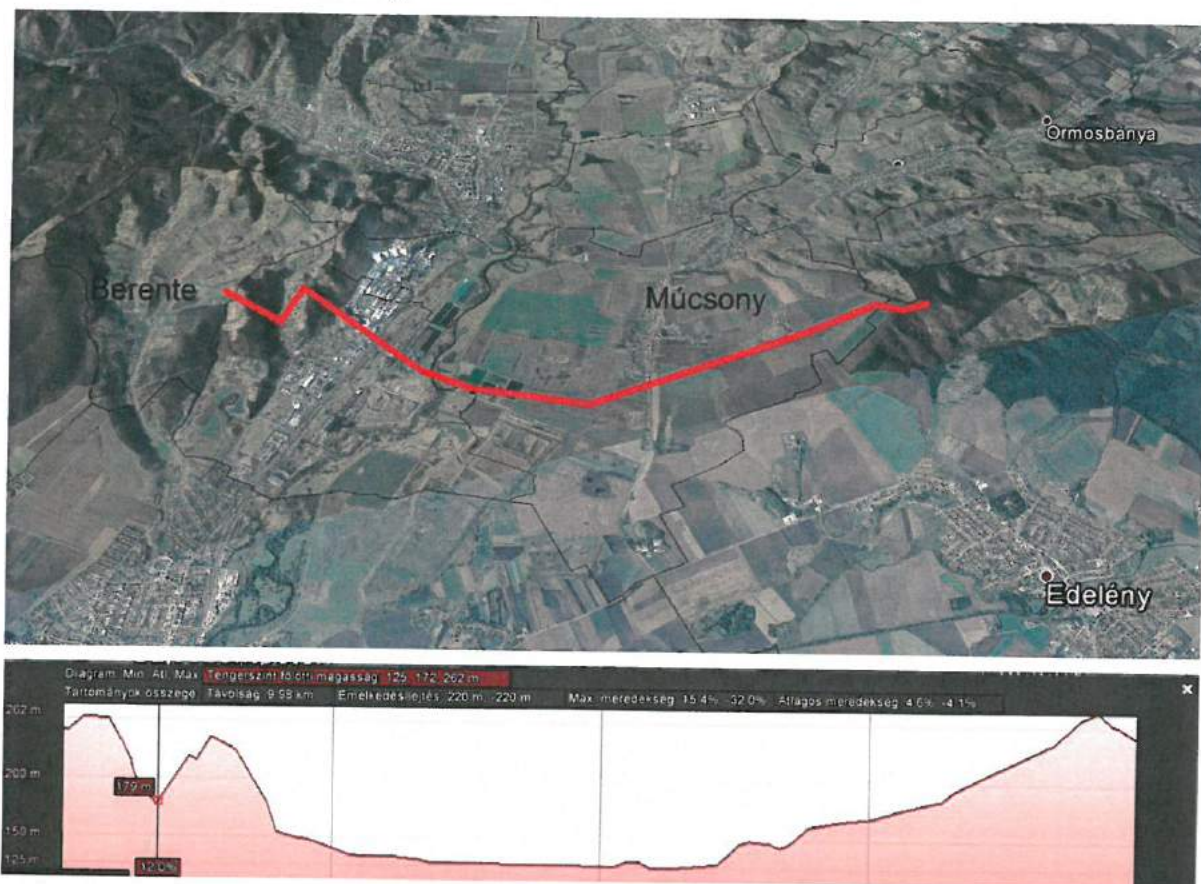
A terület tagolása

A mai település határa az alábbi eltérő jellegű egységekre bontható:

- a Sajó-folyó alluviális, vízjárta síkja, 102-130 mBf tengerszint feletti magasságon,
- a Sajó-folyó alluviális, kevésbé vízjárta síkja, 130-150 mBf tengerszint feletti magasságon
- az árvíz által alkalmanként elöntött területeket határoló domblábi területek 150-170 mBf tengerszint feletti magasságon,
- a Sajó-folyó völgyét nyugatról határoló dombok 170-260 mBf tengerszint feletti magasságon.

A vizsgált terület profilja a Sajó-folyó völgyét kelet-nyugati irányban átmetszve Berente és Múcsony között az alábbi módon határozható meg:

A Sajó-folyó két partján létrejött települések, Múcsony és Berente esetében is elmondható, hogy a megtelepedésre alkalmas területek az árvízveszély, valamint a lejtési viszonyok miatt szűkre szabottak, így igen jól lehatárolhatók.

A Sajó vízjárta alluviuma a rét- és legelőgazdálkodás hagyományos térszíne, ami az ígás- és hízóállatok tartását biztosította, megteremtve a hagyományos paraszti gazdálkodás egyik ágazatának lehetőségeit. Az ármentes teraszok és a Berentén áthaladó patak szántóföldi növénytermesztés bázisai (elsősorban kenyérgabona, de más gazdasági növények is), ami az élelmiszertermelés, az önellátás és mezőgazdasági reprodukció elengedhetetlen feltétele. A dombok alacsonyabb lejtői a nagy hagyományú szőlészet és a gyümölcsstermesztés térszínei voltak, s az életmód egésze szempontjából nagy jelentőségű az erdő.

A XVIII. században - az urbáriumok alapján a Sajó-völgy termékeny medencéjére általánosan jellemző mezőgazdálkodású jobbágyszőlősközségek húzódnak itt, igen közel egymáshoz, melyek életmódjában a szántóföldi növénytermesztés, a nagyállattartás, valamint a nagy múltú szőlészet bír meghatározó jelentőséggel.

A település gazdálkodását Fényes Elek 1851-ben így jellemzi:

„Szántóföldjei jó mineműségű fekete fövényes vegyületűek, sikos területek, sikeres búzát teremnek, e felett szőlőhegye is első osztálybeli borral szolgál és a földművelés nemcsak a házi szükségét elégíti ki, sőt termékeiből kereskedelemre is juttat. A lakosok az állattenyésztéssel is foglalkoznak, s igavonó s szarvasmarhákon kívül, legelőjük szép számú juhokat táplál, mindamellett azonban a gazdaság régi megszokott módjában üzemel.”

Két természeti adottság, ami alapjaiban határozta meg az itt élő ember tevékenységét, az erdő és a folyó. Az erdőtől egyre nagyobb területet hódított el az ember, az intenzív mezőgazdasági termelés számára bevonva a völgy mind nagyobb területét, elvégezve ezzel a domb- és hegyvidéki zóna „kolonizálásának” legutolsó feladatát. A másik környezeti tényező a Sajó, melynek áradásai igen gyakran veszélyeztetik az emberi munka gyümölcsét. Berente urbárium (1770) a település káros fogatkozásaként említi, hogy „az

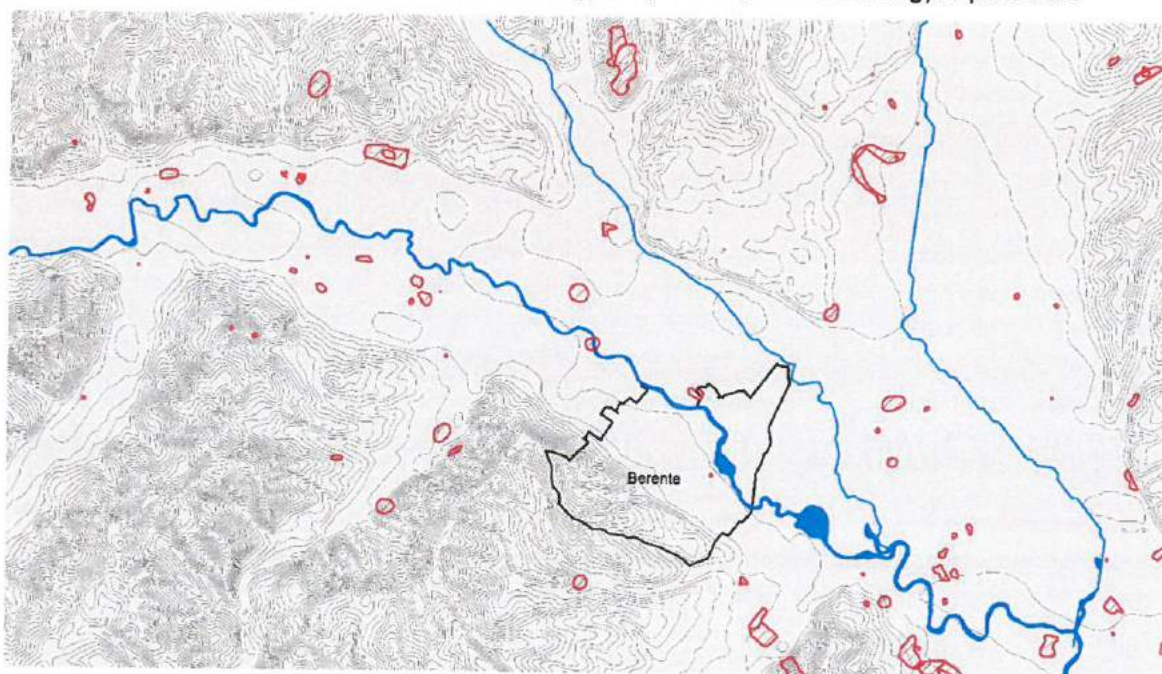
Sajónak gyakorta való áradásával Réttyeinkben kiváltképpen, és az nagy Zápor essők által meredekebb szőlő Hegyeinkben sok károkat szenvedünk."

A Sajó-völgy mezőgazdálkodó térszíne a középkortól kezdve ellátta az itt élő népességet és – a belső migráció és kiegyenlítődé révén – nem kényszerítette más területeken való munkavállalásra. Sőt, adataink azt jelzik, hogy a nagy jelentőségű szőlőkultúra alkalmanként más területek népességének munkaerő feleslegét is felszívta. A XVIII. században a gömöriek igen kedvelt kapások voltak a borsodi szőlőkben, s Miskolc szőlőhegyei mellett – pl. a ragályiak – Sajószentpéteren vállaltak napszámos munkát. Sajókazinc urbárium (1770) szerint a település hasznai között említhető:

„Mind itt, mind más körül belől lévő Promontoriumokban kapállás által Pénz keresésnek könnyű módja."

A Sajó-völgyének Berente fölötti ismert régészeti lelőhelyeit áttekintve a Sajó-folyó mentén négy jellegzetes helyzetet határozhatunk meg, ahol régészeti lelőhelyek fordulnak elő:

1. A Sajó-folyó partján, vagy annak közvetlen környezetében, ha az adott terület a Sajó-ártérből markánsan kiemelkedik.
2. a Sajó-folyó alluviális, vízjárta síkja, (102-130 mBf tengerszint feletti magasságon) és a kevésbé vízjárta sík (130-150 mBf tengerszint feletti magasságon) határvonalán
3. A Sajó árterét határoló első terasz lábánál, a 140-150 mBf szintvonal mentén.
4. A Sajó völgyéhez kapcsolódó oldalvölgyek nyílásánál, és az oldalvölgyek peremén.

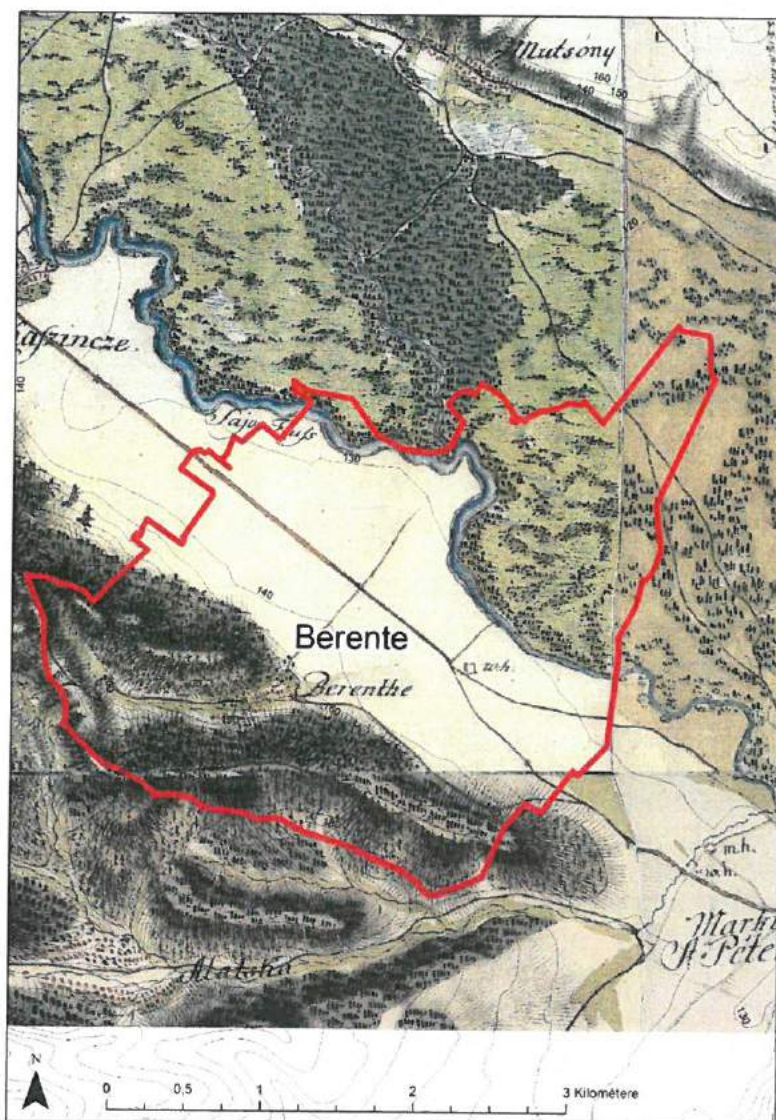

Berente esetében a Sajó ártere jórészt a Sajó-folyó bal partját jelenti. E helyen rétek legelők vannak, ahol nincsenek nagyobb kiemelkedések. Az első és második katonai felmérésen jelölt tájhasználat, rét, legelő, valamint a térképekről a Sajó mentén e helyen teljesen hiányzó kiemelkedések mutatják, hogy a folyó bal partján, közvetlenül a folyó mentén nem volt igazán megtelepedésre alkalmas hely.

A mai térképekhez mérten lényegesen több információt tartalmaz a Sajó jobb partja tekintetében egy a BAZ-megyei levéltárban őrzött XVII. század végi térkép (BmT 192), ahol a Sajó szigete melletti fix malomépületek mutatnak egy helyet, amit az árvizek már nem veszélyeztettek, keletről a Sajó, nyugatról egy mára már elhagyott régi Sajó-meder vette közre. Ezt régészeti szempontból régészeti érdekű területnek kell tekintsük.

Részben azért, mert e helyen a Sajó és a folyó bal partján a Sajó-ártérbe kilépő, a medrét a történeti térképek alapján gyakran változtató Szuha-patak élő és elhagyott ágai foglalták el.

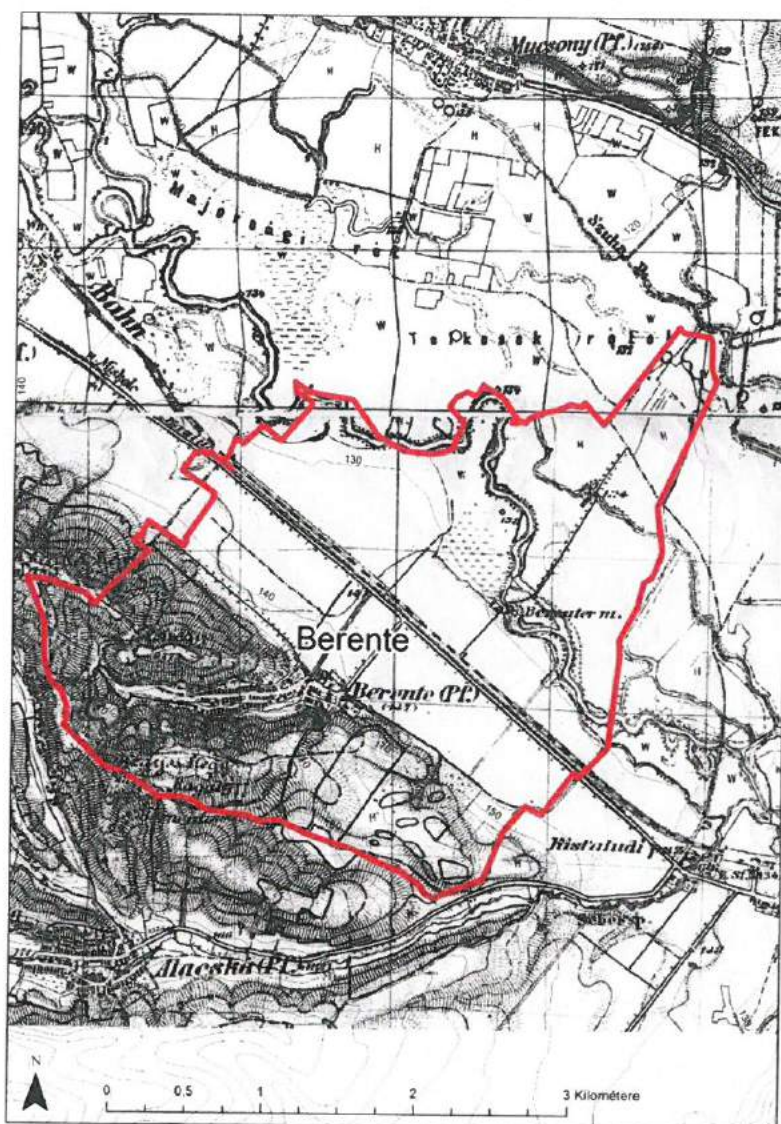
A tájhasználat szerinti tagolást segítik az XVII-XIX. századi katonai térképek, az ún. I-II.-III. Katonai Felmérés. Az I. Katonai Felmérés (1763 – 1787) az első olyan térképészeti alkotás, amely több területre kiterjedően részletes és rendszeres információt tartalmaz a feltérképezett területről. A térképeken feltüntették a felszínborítást is, ami lehetővé teszi a korabeli táj rekonstrukcióját. Az I. Katonai Felmérés eredeti színes, kéziratos szelvényei a bécsi Kriegsarchiv-ban található. A térképezés felvételi méretaránya 1:28 800, (1 hüvelyk = 400 bécsi ölből levezetve). A térkép vetület nélküli, egységes geodéziai hálózat és koordináta rendszer nélkül készült. A vetület hiánya miatt nagyobb területen már nem lehetett pontosan illeszteni a szelvényeket, de a vizsgált település esetében a térképen számos olyan illesztési pont található, mely lehetővé teszi georeferálását, és a mai térképi rendszerekkel való összevetését.

Régészeti szempontból fontos, hogy a térkép a Sajó-ártér területén csak rétet és legelőt jelez, ott semmiféle olyan felszíninformát (dombot, halmot) nem rögzítettek, ami régészeti lelőhely meghatározását segítené.

I. Ferenc császár 1806-ban rendelte el a II. Katonai Felmérést, amely a Magyar Királyság területén több megszakítással 1810 és 1866 között folyt. A felmérés ún. „Cassini” féle vetületben

A III. Katonai Felmérést 1869-ben rendelték el, hazánkban 1872 – 1884 között folyt. Az egész felmérés 1887-re, viszonylag rövid idő alatt (17 év) alatt be is fejeződött. Az elkészült térképek méretaránya 1:25 000 méretben készült el. A III. Katonai Felvétel alapján készítették szinte az összes katonai, műszaki, tudományos stb. térképet a két világháború között.

Régészeti lelőhelyek földrajzi nevek alapján történő azonosítása

A térképeken feltüntetett földrajzi nevek gyakran lehetőséget adnak régészeti lelőhelyek meghatározására. Vagy azért, mert maga a név egyértelműen régészeti jelenségre utal, pl. várdomb, templomhely, vagy olyan földrajzi név, ami egy adott régészeti lelőhelyhez kötve valamely régészeti adatbázisban, adattárban szerepel, és segítségével az adott régészeti lelőhely elhelyezkedése pontosítható. Az I.-II.-III. katonai felmérés térképlapjain ilyen földrajzi nevet Berente esetében nem találtunk.

Ugyanígy nem találunk régészeti lelőhelyre való utalást Fényes Elek 1851-ben kiadott Magyarország geographiai szótára c. munkájában.

A középkori település elhelyezkedéséről érdekes információhoz jutunk viszont Pesty Frigyes 1864-es leírásából. Ebből a Berente község határában előforduló földrajzi nevekről az alábbiakat tudjuk meg:

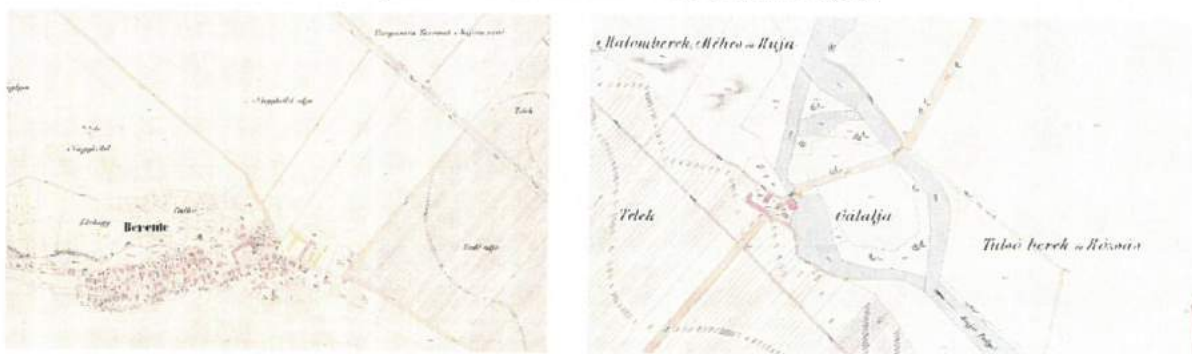
„Kis Faludi határ szél - Urbéri szántó földek - melyek vannak az alsó nyomáson - középső nyomáson - felső nyomáson - Kukoritzá földek - Kender földek - a Kender földi düllőben - a Sajó vize - a község határába foly el - az alsó részén - túl a Sajó vizénn vannak az Urbéri kaszállók ra rétek - a Sajó vize jobb partján van a Berentei Malom - régebben a község is ott települt - mai idő szerint - a község főntebb

a hegyek alatt - völgybe fekszik - túl a Sajó vizén a község határát hasítja a Szuha patakja - mely felsőbb vidékről hegyek közül származik - túl a Sajó vizenn vannak a Vereki száraz földek - ez előtt néhány évvel ott erdő volt” (Pesty 1988, 56-57)

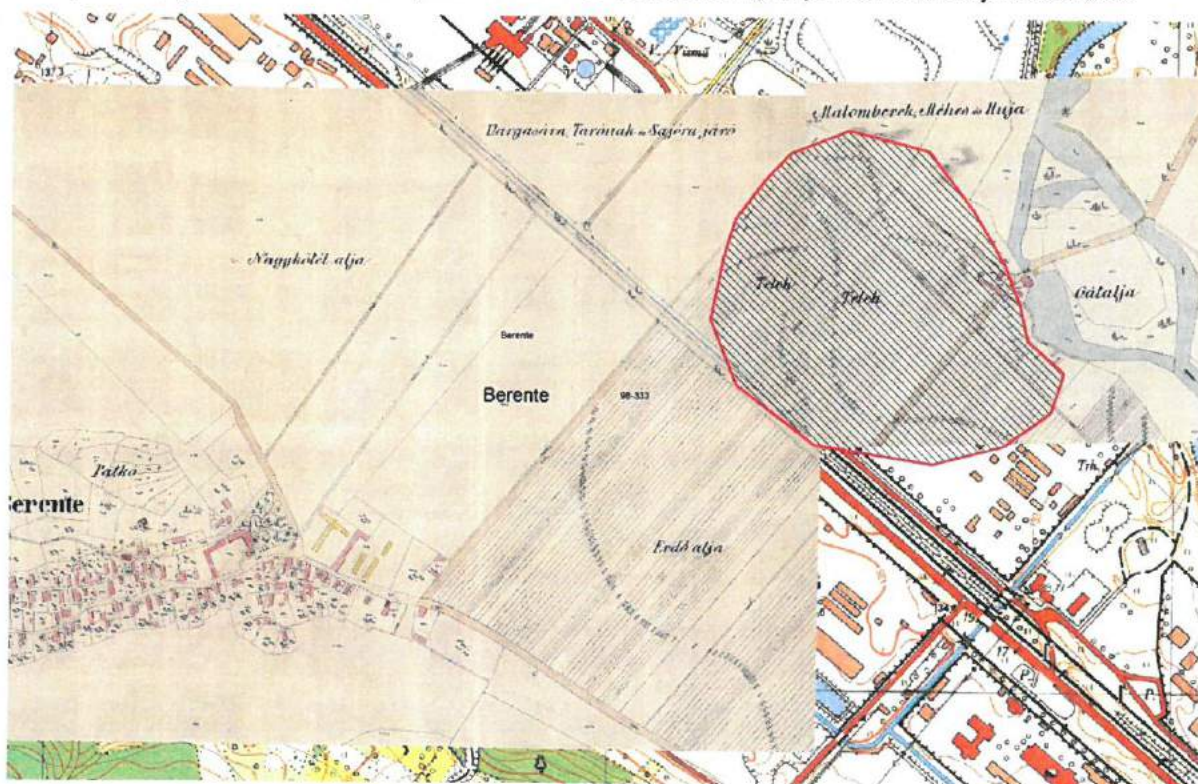
Ezek alapján tehát középkori (?) településnyomokkal számolnunk kell a Sajó jobb partján, az arra alkalmas legelső kiemelkedéseken is.

Ezt az adatunkat Berente 1891-es térképe segítségével tovább pontosíthatjuk: A XVIII-XIX. századi térképeken gyakran találkozunk a „telek”-határnévvel. Ez a földrajzi név az esetek nagy részben régi, a XVIII-XIX. századra már elpusztult települések emlékét őrzi.

Berente határának 1891-es térképe (MOL S 78 - 072. téka - Berente - 4-11.) a Sajó-folyó jobb partján, - ott, ahol minden térkép a Sajóban egy kiterjedt szigetet is jelöl – a régi malomnál, jelzi a „Telek”-dűlőt. E helyen kell tehát keressük a középkori Berente falu föld alatti maradványait.

E térképeket a rajtuk szereplő, ma is meglévő tereptárgyak segítségével illeszthetjük a jelenkori térképekhez, így a Telek-dűlő elhelyezkedését a mai térképeken igen pontosan le tudjuk határolni.

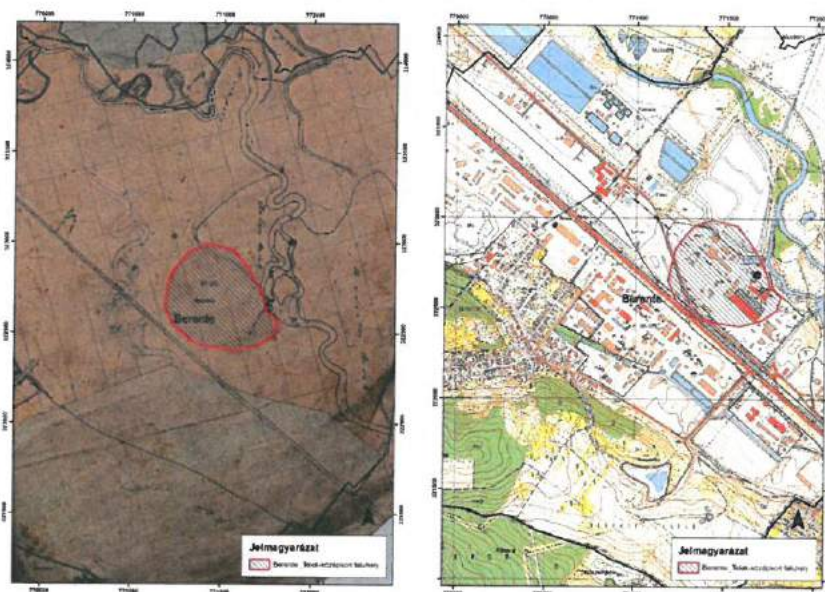

Berente XIX. századi térképe, valamint Pesty Frigyes 1864-es leírása segítségével az alábbi térképen pontosan lehatárolhatjuk azt a területet, ahol a középkori Berente föld alatti maradványait keresnünk kell.

Itt, a szigeten keresztül ment át az út a Sajó-folyó keleti partjára, ahol a középkorban a nagy országos út is futott.

A régészeti érdekű terület keleti határait a II. Katonai Felmérése a malomhoz kapcsolódó markáns „magasparti vonal” mutatja, valamint a BmT 192.- jelű térképen a malomhoz kapcsolódó jelleghatár.

E területet a mai térképekre vetítve az alábbi térképünk mutatja. (a tanulmány későbbi részeiben, az 1.C.c. fejezetben az ismert régészeti lelőhelyek felsorolásában a 15977-es sz. régészeti lelőhely e középkori településhez tartozhat).

Régészeti lelőhelyek megőrzésére vonatkozó javaslatok

Berente közigazgatási határán belül 2 olyan régészeti lelőhelyet ismerünk, melyek a hivatalos lelőhely nyilvántartásban is szerepelnek. Ezek közül egy nem valódi régészeti lelőhely - Múcsony-Derítő (Azonosító: 58700). A másik régészeti lelőhely a 15977-es azonosító számon nyilvántartott, pontszerű régészeti lelőhely viszont kapcsolódhat a középkori Berente falu mára már elhagyott, elpusztult részéhez. Ezt a történeti térképek adatai, valamint Pesty Frigyes 1864-es leírása alapján nagy bizonyossággal mondhatjuk. E régészeti lelőhely környezetében az elkövetkező időszakban számolhatunk további – a középkori Berente faluhoz tartozó – régészeti jelenségek előkerülésével. Ez okból javasoljuk, hogy az e régészeti lelőhely tágabb környezetében, az alábbi térképen jelölt poligonon lehatárolható területen tervezett földmunkákat minden esetben előzze meg egy Előzetes Régészeti Dokumentáció készítése, amihez régészeti terepbejárás is kapcsolódik, valamint az ott tervezett földmunkákat minden esetben régészeti szakfelügyelet mellett végezzék.

Az ismert régészeti lelőhelyek megléte a település területén tervezett változtatások számra nem jelent kizáró okot. E régészeti lelőhelyek kutatottságának jelenlegi állapota még nem teszi lehetővé, hogy egy későbbi fejlesztés során bemutatóhely, vagy tanösvény kialakításával a település életének intenzívebb részeseivé váljanak.

Minden egyes olyan beruházás esetében, melyek a régészeti lelőhelyek poligonjai által lehatárolt területeket érintik, az illetékes Örökségvédelmi Hatóság előírásai szerint el kell készíteni a beruházásokkal érintett terület előzetes régészeti dokumentációját (ERD), melynek része az érintett terület régészeti terepbejárása is.

1.C. A VÉDETT MŰEMLÉKI ÉRTÉKEK TELEPÜLÉSI ÉRTÉKTÁRA

1.C.a. A világörökségi, és a világörökségi várományos helyszínek és területek

Berente világörökségi és világörökségi várományos helyszínekkel és területekkel nem rendelkezik.

1.C.b. Az országos építészeti örökség elemei

Műemlékek és műemléki környezetük

A műemléki védeletről a 2001. évi LXIV. törvény rendelkezik az alábbi módon:

32. § 148 A nyilvántartott műemléki értékeket a miniszter rendeletben nyilvánítja műemlékké, aminek tartalmaznia kell:

- a védetté nyilvánítás tényét,
- a védetté nyilvánított műemléki érték meghatározását, a védelem célját,
- a védelem fajtáját (műemlék, műemléki terület),
- az egyedileg védett ingatlanra (ingatlanrészre) vonatkozó, elővásárlási joggal kapcsolatos rendelkezést, ha a védetté nyilvánítást megalapozó érték kiemelkedő jelentősége indokolja,
- a műemléknek kormányrendeletben meghatározott szempontjai szerinti kategóriába sorolását,
- a műemlék ingatlan (ingatlanrész) és a műemléki terület meghatározását, az azonosításához szükséges helyrajzi adatokkal.

32/A. § A hatóság évente legalább egyszer javaslatot tesz a nyilvántartott műemléki értékek műemlékké nyilvánítására.

32/B. § A műemléki védelem a védett műemléki érték értékleltárba vett, műemléki értéket megalapozó, hiteles alkotórészeire, tartozékaira, valamint beépített berendezési tárgyaira is kiterjed.

33. § Egyes jelentős történeti és kulturális értékű, illetve veszélyeztetett helyzetű műemlékek és műemlékegyüttesek fokozott védelmét biztosítani kell.

34. § A műemléket, valamint indokolt esetben fontosabb megközelítési pontjain a védett területet a hatóság a jellemző adatokat ismertető, „Műemlék” feliratú táblával jelöli meg.

A korábban a Forster Központ által vezetett, a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény (Kötv.) 71. § (1) bekezdése szerinti központi, közhiteles hatósági nyilvántartás, valamint a Forster Központtól szóló egykori 199/2014. (VIII. 1.) Korm. rendelet 5.§ (1) bekezdésének megfelelő tudományos adatbázis 2016. júniusi állapota szerint:

Berente közigazgatási határain belül

- 1 db műemléket,
- 1 db műemléki környezetet tartanak nyilván.

Az örökségvédelmi bírságról szóló 191/2001. (X. 18.) Korm. rendelet 1.§ (3) bekezdése az alábbiak szerint rendelkezik:

(3) A műemléket a bírság szempontjából

a) I. kategóriába kell sorolni, ha a műemlék a (2) bekezdésben foglaltak tekintetében eszmei jelentősége és egyedisége révén országos szinten kiemelkedő műemléki jelentőséggel bír vagy jelentős gazdasági-fejlesztési potenciállal is rendelkezik,

b) II. kategóriába kell sorolni, ha a műemlék nem tartozik az I. kategóriába.

(4) A nyilvántartott műemléki érték a III. kategóriába tartozik.

A Berente területén található műemlék a II. bírság kategóriába tartozik.

3. táblázat Műemlékek a nyilvántartás szerint

Sz.	Törzsszám	Azonosító	Cím	Név	Védelem	Bírság kategória	Védési ügyiratok	Helyrajzi szám	EOV Y koordináta	EOV X koordináta
1.	915	2829	Bem József utca	Berentei ref. harangláb	Műemlék	II.	22509/1958. ÉM 120344/1958. MM	150, 147, 148, 149	770123	322237

4. táblázat Műemléki környezetek a nyilvántartás szerint

Sz.	Törzsszám	Azonosító	Cím	Név	Védelem	Bírság kategória	Védési ügyiratok	Helyrajzi szám
1.	915	22587		Berentei ref. faharangláb ex-lege műemléki környezete	Műemléki környezet			1279, 146, 145, 144, 180, 179, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 192, 1286, 1283, 1285, 193

A műemlékvédelem sajátos tárgyai

Történeti kertek

A történeti kertekről a 2001. évi LXIV. törvény 36. §-a rendelkezik az alábbi módon:

36. § (1) A történeti kert történeti vagy művészeti értékkel bír, önállóan vagy más műemléki értékhez kapcsolódóan, illetve a történeti településszerkezet részeként megjelenő kertépítészeti alkotás, zöldfelület vagy park.

(2) A kiemelkedő jelentőségű történeti kert általános védelemben részesíthető, műemlékké nyilvánítható.

(3) A történeti kertet lehetőleg eredeti rendeltetésének megfelelően, teljes eredeti területére kiterjedően kell védelem alá helyezni.

(4) A műemléki védelem alatt álló történeti kert egésze nem számolható fel, annak védett részei nem szüntethetők meg.

Berente területén történeti kert nem található.

Történeti temetkezési helyek

A történeti temetkezési helyekről a 2001. évi LXIV. törvény 37. §-a rendelkezik az alábbi módon:

37. § (1) Védelemben kell részesíteni azokat a történeti temetkezési emlékhelyeket vagy a helyeket (történeti temetőket és temetkezési emlékhelyeket) vagy ezek meghatározott részeit, különösen a sírjeleket, síremlékeket, sírépítményeket, amelyek műemléki értékei a magyar történelem, a vallás, a kultúra és művészet sajátos kifejezői, illetve emlékei.

(2) Műemléki védelemben részesíthető:

a) a temető egész területe;

b) a temető körülhatárolt területrésze;

c) a sírjel, síremlék, sírépítmény;

d) síremlékcsoportok, sírjel, sírépítmény együttesek, vagy azok megjelenése, látványa;

e) a temető egyéb építménye, tartozéka, illetve eleme;

f) temetkezési emlékhely.

(3) Műemléki védelem alatt álló történeti temetkezési hely, illetve azok részei nem szüntethetők meg, valamint e törvény alapján védett sírjel, síremlék, sírépítmény nem bontható el.

Az adatszolgáltatás Berente területén történeti temetkezési helyekről nem tett említést.

Nemzeti sírkert

A Nemzeti Örökség Intézete honlapja a nemzeti sírkertekről az alábbi tájékoztatást adja:

„A nemzeti sírkert a Nemzeti Emlékhely és Kegyeleti Bizottság (NEKB) által annak minősített temető, hősi temető, hősi temetési hely, továbbá temetkezési emlékhely, kegyeleti emlékhely, temetési helyek összessége.

A nemzeti sírkert olyan virtuális jellegű, vagyis nem egy konkrét temetőhöz, illetve temetőrészhez (parcella) köthető, hanem Magyarországot lefedő sírkert, amelybe a magyar történelem és kultúra jelentős alakjainak sírjai tartoznak. A nemzeti sírkert része lehet bármely magyarországi sírhely. A védeletről az NEKB dönt, a védetté nyilvánított sírok nem felszámolhatók, felettük a rendelkezési jogot a Nemzeti Örökség Intézete (NÖRI) gyakorolja, így minden védett sírral kapcsolatos kérelmet a NÖRI-hez kell benyújtani.” [Forrás: <http://nori.gov.hu/nemzeti-sirkert/?s=&city=13142&cemetery=0>]

Berente területén nemzeti sírkert nem található.

Történeti táj

A Forster Gyula Nemzeti Örökségvédelmi és Vagyongazdálkodási Központ 2016. márciusi adatszolgáltatásában Berente területén történeti táj érintettségéről nem tett említést.

Műemléki jelentőségű terület

A műemléki jelentőségű területekről a 2001. évi LXIV. törvény 39. §-a rendelkezik az alábbi módon:

39. § (1) Műemléki jelentőségű területként kell védeni a település azon részét, amelynek jellegzetes szerkezete, beépítésének módja, összképe, a tájjal való kapcsolata, terei és utcaképei, építményeinek együttese összefüggő rendszert alkotva történelmi jelentőségű és ezért műemléki védelemre érdemes.

Az adatszolgáltatás Berente területén műemléki jelentőségű területről nem tett említést.

Emlékhelyek

Történelmi emlékhely

A történeti emlékhelyekről a 2001. évi LXIV. törvény 36. §-a rendelkezik az alábbi módon:

7. § 43. Történelmi emlékhely: a nemzet vagy valamely velünk élő nemzetiség történelmében meghatározó jelentőséggel bíró helyszín, amelyet a Kormány rendelettel történelmi emlékhellyé nyilvánít.

A 303/2011. (XII. 23.) Korm. rendelet a történelmi emlékhelyekről 1. melléklete alapján Berente területén történelmi emlékhely nem található.

Nemzeti emlékhely

A nemzeti emlékhelyekről a 2001. évi LXIV. törvény 36. §-a rendelkezik az alábbi módon:

7. § 21. Nemzeti emlékhely: a nemzet történelmében meghatározó jelentőséggel bíró helyszín, amely a magyar nemzet, illetve a magyar és az ország területén élő nemzetiségek összetartozását erősítő és identitásképző jellegénél fogva a nemzet önképében kiemelkedő fontossággal bír, továbbá amely országos jelentőségű állami megemlékezés színhelye lehet, és amelyet az Országgyűlés törvénnyel nemzeti emlékhellyé nyilvánít.

A 2001. évi LXIV. törvény 2. melléklet II. 16. pontja alapján Berente területén nemzeti emlékhely nem található.

1.C.c. A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyek és a nyilvántartott régészeti lelőhelyek

Az Örökségvédelmi Hatástanulmány régészeti fejezeteit a hivatalos régészeti lelőhely nyilvántartásra alapoztuk.

E nyilvántartás Berente község közigazgatási határain belül 2 régészeti lelőhelyet ismer, ezek közül az egyik átnyúlik Múcsony határába is. E lelőhelyek közül:

- 2 db szakmai védelmi besorolású.

5. táblázat Nyilvántartott régészeti lelőhelyek

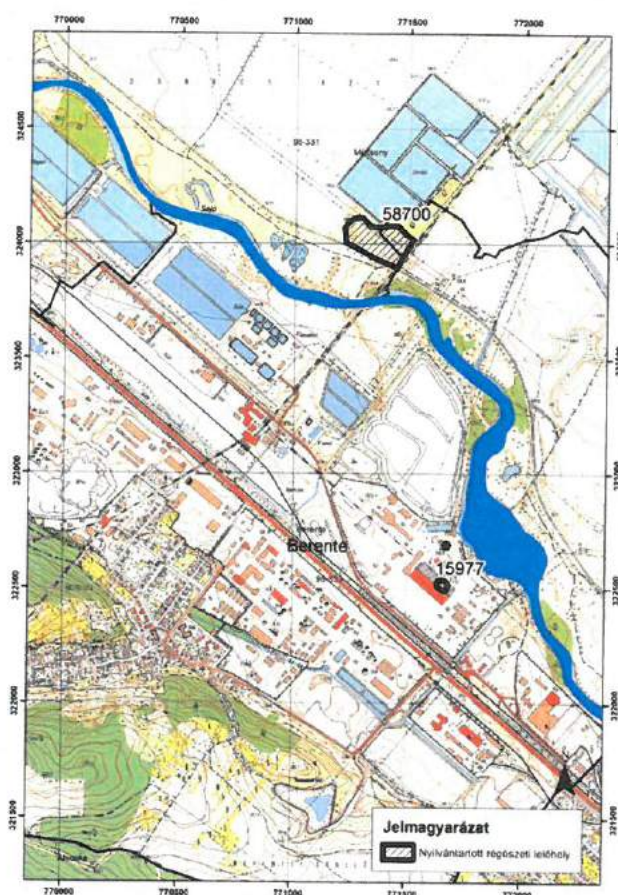
SSz.	Azonosító	Lelelőhelyszám	Lelelőhely neve	leletanyag korhatározása	feltárt jelenségek jellege	állapot, területhasználata	védeltség	HRSZ	EOV Y koordináta	EOV X koordináta
1.	15977	7	Berentei hőerőmű	(?) újkor	temető	beépített	szakmai	3322/3	771659	322517
2.	58700	1	Múcsony-Derítő	bronzkor, népvándorláskor	település	erdő, legelő	szakmai	0114/3, 0114/5, 0114/6, 0138/2, 0131, 0124/3, 0124/2, 0126, 0124/1	771365	324012

15977. Lh.: 1962-ben a hőerőmű területén építkezéskor három XVII–XVIII. századi sírt tártak fel. (A közelben volt a berentei malom évszázadokon át, ahol a mai korokat megelőzően a település volt.)

A Múcsony-Derítő (Azonosító: 58700) névre hallgató a közhiteles adatbázisban szereplő lelőhelyről szóló dokumentációkat áttanulmányozva megállapítható, hogy a terület nem primer régészeti lelőhely. E helyen 2007. november 12-én örökségvédelmi hatástanulmány készítése kapcsán Csengeri Piroska régész régészeti terepbejárást végzett. A töltéstől a Derítőhöz induló földút ÉNy-i oldalán a felszínből kiemelkedő domb helyezkedik el, melyet fű, illetve erdő borított. A bejárás időpontjára a domb nagy részét borító erdőt 1-3 m széles sávban körülszántották. A friss szántásban a domb D-i, DK-i részén közepes mennyiségű népvándorlás kori kerámiatöredéket gyűjtöttek, melyek elszórta helyezkedtek el. (CSENGERI 2008, 189.) Ezt követően a Forster Központ geofizikai kutatásokat is végzett a területen. A geofizikai kutatás eredménytelenül zárult, a szondázó ásatás során pedig 1,5 méter mélységben még recens hulladék volt. A területre a XX. században földet szállítottak, mely a mai domb anyagát képezi. Ebben a mesterségesen felhordott rétegben voltak azok a bronzkori és népvándorláskori leletek, melyek alapján a területet a közhiteles adatbázis rögzítette.

Az Észak Magyarország című napilap 1963. január 14-i számában olvashatjuk, hogy a Borsodi Vegyi Kombinát (ma BorsodChem Zrt.) építéskor cseréptöredékeket, cserépedény-maradványokat találtak. A lelet előkerülésekor a Herman Ottó Múzeum régészei ásatásokat végzett, amiről a Herman Ottó Múzeum Évkönyvében az 1963. év leletmentéséről és ásatásairól beszámolva Kemenczei Tibor rövid jelentése emlékezik meg Erről Kemenczei így ír: „A város „libalegelőnek” nevezett részén új lakótelep épül. Itt a talajgyalu a felső földréteget eltávolította. Ebben szórványosan kora vaskori cserepek, paticsmorzsák mutatkoztak. Futólagos, rövid időtartamú település lehetett ezen a helyen” HOMÉ 4 (1964, 239). A régészeti lelőhely pontosan nem lokalizálható.

A listában szereplő régészeti lelőhelyek elhelyezkedését az alábbi térkép mutatja. A lelőhely-poligonok melletti számok a régészeti lelőhelyek Hivatali azonosítói.

A lelőhelyek osztályba sorolása a védelem fokozatai szerint

Az 58700 azonosító számú régészeti lelőhely nem valódi régészeti lelőhely.

A régészeti lelőhelyek védelméről a 2001. évi LXVI. törvény rendelkezik az alábbi módon:

„11. § A régészeti lelőhelyek e törvény erejénél fogva általános védelem alatt állnak.”

Ez esetünkben azt jelenti, hogy a Berente közigazgatási határain belül található 2 nyilvántartott régészeti lelőhely mindegyikét valamilyen fokú védettség illeti meg. Területüket a fenntartható használat elvének figyelembevételével csak olyan mértékben lehet igénybe venni, hogy azok állománya számottevően ne csökkenjen, illetve eredeti összefüggéseik jelentősen ne károsodjanak. Lehetőleg eredeti lelőhelyükön, eredeti állapotukban, eredeti összefüggéseikben kell megőrizni azokat. Ami a településrendezési tervek

készítése tekintetében kezelésüket meghatározza, hogy a régészeti lelőhelyek védelmére irányuló intézkedéseknek elsősorban megelőző, szükség esetén mentő jellegűeknek kell lenniük, azaz a hatástanulmány készítése során lehetőségünk van olyan javaslatok megtételére, melyek a régészeti lelőhelyek állapotmegőrzését szolgálják.

Hivatal által nyilvántartott régészeti lelőhelyek térképi megjelenítését a kapcsolódó adatbázisban az alábbi állomány tartalmazza:

Minden_nyilvántartott_lelőhely_hivatalos_poligon.shp	a hivatal által nyilvántartott régészeti lelőhelyek poligonja
--	---

A szakirodalmi adatok alapján találtunk olyan információt, ami más helyeken régészeti lelőhely meglétére utalna, mégpedig a Herman Ottó Múzeum 1962-es leletmentése során a Borsodi Vegyi Kombinát építése során előkerült vaskori településnyomok. E régészeti lelőhely azonban nem azonosítható vissza pontosan, valamint valószínűleg el is pusztult.

Az általános védelem mellett a miniszter külön rendeletben védetté nyilváníthat régészeti lelőhelyeket. E lelőhelyek kezelését a vonatkozó törvény az alábbi módon szabályozza:

- „13. § (1) A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeken nem lehet olyan tevékenységet folytatni, amely a lelőhelynek akár részleges állapotromlását eredményezheti.
- (2) A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyhez védőövezetet lehet kijelölni.
- (3) A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeket kiemelten vagy fokozottan védett régészeti lelőhely kategóriába kell sorolni.
- (4) Kiemelten védett az a lelőhely, mely kivételes tudományos jelentőséggel, és nemzetközi vagy országos szempontból kiemelkedő fontossággal bír. Fokozottan védett az a régészeti lelőhely, melynek tudományos jelentősége megállapítható, és egy nagyobb tájegységre nézve kiemelkedő fontossággal bír.”

Fenti törvény hatálya eső védetté nyilvánított régészeti lelőhely Berente közigazgatási határán belül nem ismert.

Értékelemzés kategóriái

A településrendezési terv számára a régészeti lelőhelyek kezelését meghatározó kategóriák

1. általános védelem: A régészeti lelőhely szakai védelme, megtartása fontos, de jelenlegi ismereteink alapján közvetlenül nem kapcsolható be a település fejlesztésébe. Berente határában található összes régészeti lelőhely általános védelemben részesül.

2. régészeti kutatása, bemutatása a település fejlesztési terveivel összekapcsolható, a település számára régészeti energiaforrásként értelmezhető lelőhely (bemutatóhely, tanösvény javasolt eleme). Jelenlegi ismereteink alapján a Berente határában található régészeti lelőhelyekről még nincs annyi ismeretünk, melyek alapján e régészeti lelőhelyek bemutatása, kapcsolódó tanösvény kialakítása megalapozott lenne. Amennyiben ilyen szándék felmerül, úgy szükséges lenne az ismert régészeti lelőhelyek további kutatása, szisztematikus felszíni leletgyűjtés, geofizikai kutatás, és ezek alapján célzott ásások.

1.C.d. Nemzeti értékek értéktárának elemei

2012. évi XXX. törvény a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról rendelkezik a települési, tájegységi és megyei értéktárakról az alábbiak szerint:

1. § i) nemzeti érték: a magyarság és a magyarországi államalkotó nemzetiségek tevékenységéhez, termelési kultúrájához, tudásához, hagyományaihoz, a magyar tájhoz és élővilághoz kapcsolódó, nemzetünk történelme, valamint a közelmúlt során felhalmozott és megőrzött minden szellemi és anyagi, természeti, közösségi érték vagy termék, illetve a tájhoz és élővilághoz kapcsolódó materiális vagy immateriális javakat magába foglaló tájtérkép, amely tanúskodik egy emberi közösség és az adott terület történelmi kapcsolatáról;

h) megyei értéktár: a megye területén fellelhető nemzeti értékek közül a Megyei Értéktár Bizottság által megyei értékévé nyilvánított értékek adatait tartalmazó gyűjtemény; ahol e törvény megyei értéktárat említ, az alatt a fővárosi értéktárat is érteni kell;

k) tájegységi értéktár: több szomszédos település, illetve földrajzi, történelmi vagy néprajzi szempontok alapján egységet alkotó tájegység területén fellelhető nemzeti értékek közül az adott Tájegységi Értéktár Bizottság által tájegységi értékévé nyilvánított értékek adatait tartalmazó gyűjtemény;

l) települési értéktár: a települési önkormányzat területén fellelhető nemzeti értékek adatait tartalmazó gyűjtemény.

A 114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelet a magyar nemzeti értékek és a hungarikumok gondozásáról rendelkezik a települési, tájegységi és megyei értéktárak kategorizálásáról az alábbiak szerint:

1. A nemzeti értékek szakterületenkénti kategóriái

1. § A nemzeti értékek adatait a települési, tájegységi és megyei értéktárakban, az ágazati értéktárban, a külhoni magyarság értéktárában, a Magyar Értéktárban, valamint a Hungarikumok Gyűjteményében a következő, szakterületenkénti kategóriák szerint kell azonosítani és rendszerezni:

a) agrár- és élelmiszergazdaság: az agrárium szellemi termékei és tárgyi javai – beleértve az erdészet, halászat, vadászat és állategészségügy területét –, különösen a mezőgazdasági termékek és az élelmiszerek, a borászat, továbbá az állat- és növényfajták;

b) egészség és életmód: a tudományos és népi megelőzés és gyógyászat, természetgyógyászat szellemi termékei és tárgyi javai, különösen a gyógyszerek, gyógynövények, gyógyhatású készítmények, gyógyvíz- és fürdőkultúra;

c) épített környezet: a környezet tudatos építési munka eredményeként létrehozott, illetve elhatárolt épített (mesterséges) része, amely elsődlegesen az egyéni és közösségi lét feltételeinek megteremtését szolgálja; valamint az embert körülvevő környezet fenntartásához kapcsolódó szellemi termékek;

d) ipari és műszaki megoldások: az ipari termelés – beleértve a kézműipart, kézművességet is – szellemi termékei és tárgyi javai, különösen az egyes technológiák, technikák, berendezés-, gép- és műszergyártás, műszaki eszközökkel végzett személy- és áruszállítás;

e) kulturális örökség: a kulturális örökség szellemi és tárgyi javai, különösen az irodalom, a tudomány, a népművészet és népi kézművesség, néprajz, filmművészet, iparművészet, képzőművészet, táncművészet és zeneművészet; továbbá a védett ingatlan értékei, különösen a nemzeti vagyon körébe tartozó, kiemelkedő értékű műemlékek és régészeti lelőhelyek, nemzeti és történelmi emlékhelyek, világörökségi helyszínek;

f) sport: a fizikai erőnlét és a szellemi teljesítőképeség megtartását, fejlesztését szolgáló, a szabadidő eltöltéseként kötetlenül vagy szervezett formában, illetve versenyszerűen végzett testedzés vagy szellemi sportágban kifejtett tevékenység, különösen a sportolói életművek és csúcsteljesítmények;

g) természeti környezet: az ember természetes környezetének tárgyi javai, különösen a fizikai és biológiai képződmények vagy képződménycsoportok, geológiai és geomorfológiai képződmények, természeti tájak, természeti területek, életközösségek és ökológiai rendszerek; valamint az embert körülvevő környezet fenntartásához kapcsolódó szellemi termékek;

h) turizmus és vendéglátás: a turizmus és a vendéglátás szellemi termékei és tárgyi javai, különösen a turisztikai attrakciók, szolgáltatások, a vendéglátó-ipari termékek, valamint a vendéglátás körébe tartozó étel- és italkészítési eljárások.

Megyei értéktár

2012. évi XXX. törvény a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról az alábbiakról rendelkezik:

4. § (1) A megyei önkormányzat megyei értéktárat hozhat létre.

(2)12 A megyei önkormányzat Megyei Értéktár Bizottságot hozhat létre, amely – az e törvény végrehajtására kiadott jogszabályban meghatározottak szerint – szervezi a megye területén azonosított települési és tájegységi értéktárak adatainak összesítését, azonosítja a megye területén fellelhető nemzeti értékeket, dönt a megyei értéktárba bekerülő nemzeti értékekről, létrehozza a megyei értéktárat és nyilvántartás céljából megküldi azt a HB-nek.

(3)13 A megyei önkormányzat a megyei értékek azonosításával, a megyei értéktár létrehozatalával és annak gondozásával, valamint adatainak a Magyar Értéktárba történő megküldésével megbízhat a megye területén működő, nemzeti értékek azonosítását, gondozását végző állami, megyei önkormányzati, egyházi vagy civil szervezetet, közalapítványt, ilyen szervezet által fenntartott intézményt vagy annak szervezeti egységeit (a továbbiakban együtt: megyei szervezet). A megyei szervezet jogai megegyeznek a Megyei Értéktár Bizottság jogaival.

(4)14 A Megyei Értéktár Bizottság létrehozásáról vagy a (3) bekezdés szerinti feladatok ellátásával történő megbízásról a megyei önkormányzat a létrehozást, megbízást követő 30 napon belül tájékoztatja a HB-t.

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Önkormányzat Közgyűlése 2013. július 11-én hozta létre Értéktárát és alakította meg Értéktár Bizottságát, mely azóta folyamatosan ülésezik a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény 4. §-ában meghatározott feladatainak ellátása érdekében.

A Megye értéktárában Berente területén elhelyezkedő vagy Berentét érintő nemzeti érték nem került felsorolásra.

Települési értéktár

2012. évi XXX. törvény a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról az alábbiakról rendelkezik:

3. § (1) A települési önkormányzat települési értéktárat hozhat létre.

(2)8 A települési önkormányzat Települési Értéktár Bizottságot hozhat létre, amely – az e törvény végrehajtására kiadott jogszabályban meghatározottak szerint – azonosítja a településen fellelhető nemzeti értékeket, létrehozza a települési értéktárat és nyilvántartás céljából megküldi azt a Megyei Értéktár Bizottság részére.

(3)9 Több szomszédos települési önkormányzat Tájegységi Értéktár Bizottságot is létrehozhat, amely elkészíti a tájegységi értéktárat és annak adatait megküldi az érintett Megyei Értéktár Bizottságok részére.

(4) A települési önkormányzat a települési, tájegységi értékek azonosításával, a települési, tájegységi értéktár létrehozatalával és annak gondozásával, valamint adatainak az érintett Megyei Értéktár Bizottság részére történő megküldésével megbízhat a település, tájegység területén működő, nemzeti értékek azonosítását, gondozását végző állami, települési önkormányzati, egyházi vagy civil szervezetet, közalapítványt, ilyen szervezet által fenntartott intézményt vagy annak szervezeti egységét, vagy a településfejlesztésben tevékenykedő külső településfejlesztési, vidékfejlesztési szervezetet (a továbbiakban együtt: települési szervezet). A települési szervezet jogai megegyeznek a Települési Értéktár Bizottság, illetve a Tájegységi Értéktár Bizottság jogaival.

(5) A Települési, illetve Tájegységi Értéktár Bizottság létrehozásáról vagy a (4) bekezdés szerinti feladatok ellátásával történő megbízásról az érintett települési önkormányzat vagy önkormányzatok a létrehozást, illetve a megbízást követő 30 napon belül tájékoztatja, illetve tájékoztatják a HB-t és az érintett megyei értéktár bizottságot vagy bizottságokat.

A Berentei Értéktár Bizottság megalakulásáról nincs információ. Az Önkormányzat a helyi értéktárról tájékoztatást nem adott.

1.D. A HELYI ÉPÍTÉSZETI ÖRÖKSÉG TELEPÜLÉSI ÉRTÉKLELTÁRA

1.D.a. Településszerkezet

Berente szalagtelkes úti falu jellegű település, falusias, oldalhatáron álló beépítéssel.

A magyar néprajzi lexikon a szalagtelkes faluról az alábbiakat írja:

„szalagtelkes falu = olyan település, amelynek egymás mellett fekvő keskeny, hosszú, szalag alakú belső telkei hosszanti oldalukkal érintkeznek és így alkotnak egyszeri vagy többszöri sorozatot. A legtöbb szalagtelkes faluban a telkek utcai részén áll a telekhatárra épített, véggel utcára néző

lakóház. Utána következnek a gazdasági udvar istállóval, ólakkal, tárolóhelyiségekkel és néhol a telken keresztben álló csűrrel. A telek hátsó része legtöbbször veteményes vagy gyümölcsöskert. Előfordul, hogy egymás végébe több lakóház is épül egy telekre. Van példa a szalagtelkes baromudvaros (baromudvaros telekrend) elrendezésre is. A szalagtelkes falu lehet egyutcás vagy többutcás. Az egyutcás forma az ősből. Németlakta területeken már a 10. századtól előfordult. Magyarországon a 14-14. században említik először az oklevelek. Jellemző sajátossága, hogy a falu két ellentétes irányba dőlő teleksorból áll. Nincsenek egymáshoz véggel dülő telkek. A többutcás szalagtelkes falu újabb. Legtöbb helyen az egyutcásból fejlődött a lakosság szaporodása következtében. A terjeszkedés a külterület rovására történt. Az egykori dűlőutak váltak utcákká. Így az új utcák gyakran kanyargósak, és a régihez viszonyítva ferdék. A többutcás szalagtelkes faluk különösen elterjedtek Magyarországon, mivel nálunk igen gyakoriak a népes, többzetes lélekszámú falvak. A 18-19. században Magyarországon több halmazfalut mérnöki beavatkozással szalagtelkes faluvá alakítottak. A szalagtelkes falu megjelenési formái: az orsós utcájú falu, az útifalu és a sorfalu.” (Forrás: Magyar néprajzi lexikon, Akadémia Kiadó, Budapest, 1977-1982)

A magyar néprajzi lexikon az útifaluról az alábbiakat írja:

„útifalu = a szalagtelkes falvak egyik fajtája. Olyan település, amelynek két sor szalagtelke egy átfutó út két oldalán helyezkedik el. A telkek út felőli végén áll a hosszanti telekhatárra épült lakóház, beljebb következik a gazdasági udvar a gazdasági épületekkel. A telek belső vége legtöbbször veteményes vagy gyümölcsöskert. Van olyan útifalu is, amelynek telkei baromudvaros elrendezésűek. A szántóföldek, amelyek eredetileg tagosítatlanok és nyomáskényszer alá tartozók voltak, a belső telkektől elszakítva kerülnek el a határban. Az útifalun átfutó utca sok esetben nem országút, hanem csak egy abból kiágazó mellékút vagy zsákutcászerű bekötőt. Az ilyen falvak népe védelmi szempontból jobb helyzetben volt, mint az országút mellé települt útifaluké. Azokat a falvakat, amelyeket elkerül az országút és amelyeken csak mellékút vagy bekötőt halad keresztül, útféle falunak is nevezi a magyar településtörténeti irodalom. Ilyen falunak tekinthetjük pl. a Fekete-Körös völgyi Kisnyégerfalvát. – Közép-kelet-európai területeken gyakran előfordul, hogy a telkek gazdasági udvarait keresztben álló pajták zárják le. Ha a telkek keskenyek, a pajták pedig nagyok, akkor az egymással szomszédos pajták végei összeérhetnek. Ilyenkor az utcával nagyjából párhuzamos két pajtasor várfalszerűen közrefogja a falut. Ün. pajtasoros szalagtelkes falu a Dunántúlon pl. Márkó és Majos. Az útifaluk egy másik sajátossága, hogy telkeiken gyakran több ház is épült egymás végébe, ilyenkor az eredendően családi-nemzetségi megülésű hosszúudvar lassan zsákutcává, közzé alakult. Az útifaluk eredetileg mind egyutcásak voltak, közülük azonban némelyek az évszázadok alatt több utcássá váltak. Az új utcák lehetnek párhuzamosak a régivel, haladhatnak arra merőlegesen, de lehetnek ferdék és görbék, térszínhez igazodók is. Útifalu Németh. területén már a 10. sz.-tól előfordult. Mo.-on a 13-14. sz.-tól említik sűrűbben az oklevelek. Az útifalu jellegzetesen feudalizmus kori települési képződmény. Létrejöttében, alakulásában szerepet játszott a földesúri településszervező hatalom és a feudális határhatalmi viszonyok szigorú rendező ereje is. Európa-szerte elterjedt. Különösen gyakori a kontinens középső és ÉK-i területein. Régebben több kutató úgy vélte, hogy az útifalu Mo.-on csak a dombos, hegyes peremvidékek települési formája volt a török idők előtti évszázadokban, az Alföldön pedig mindenkor a halmazfalu dominált. A legújabb településtörténeti kutatások tanúsága szerint azonban a középkori Mo. falvainak 60-80%-a utcás falu volt, és csak kisebb hányaduk települt halmazosan. Egyes kutatók a középkori oklevelek adatai alapján az utcás falvak számát még magasabbra, a halmazfalvakét pedig még alacsonyabbra becsülik.” (Forrás: Magyar néprajzi lexikon, Akadémia Kiadó, Budapest, 1977-1982)

1.D.b Telekstruktúra és az utcavonal-vezetés

Berente történeti településmagját az egyutcás jelleget mutató József Attila utca-Esze Tamás utca, illetve másik két utca, a Bem József és az Ady Endre utca által határolt tömbök alkotják. Ez a terület a mai település kis részét alkotja, ugyanakkor meghatározó, falusias-kisvárosi karakterrel rendelkezik. A telekstruktúra jellemzően oldalhatáron álló beépítésű telkek halmazából áll össze, az épületek pedig főleg egy szintes családi házak.

A Bem József utcához csatlakozó új városrész tervezett struktúrájú, melyet a Posta utca-Petőfi Sándor utca-Kandó Kálmán út-Marx Károly utca és az ezekre merőleges Toldi Miklós utca határol, illetve a Bajcsy-

Zsilinszky utca, amely szabálytalan vonalvezetésű. A beépítés itt is főleg oldalhatáron álló, földszintes, családi házas jelleget mutat.

Ezekhez a tömbökhöz csatlakoznak a lakóterülethez képest óriási ipari területek, amelyek a beépített terület jelentős részét adják. Magán utcahálózattal rendelkeznek, és ezeknek is szabályos nyomvonal vezetésük van. A Hadak útja, amely markánsan áthalad az egész településen, egyben le is zárja, másrészt elválasztja egymástól az ipari létesítményeket.

1.D.c. Utcakép vagy utcakép részlet

Berente a Sajó völgyében fekszik. Falusias épületei mellett településképeinek jelentős meghatározói a kisvárosias jellegű lakóépületek és garázsorok, illetve az ipari tevékenységhez kapcsolódó kiszolgáló építmények, melyek településképi hatása nem mondható kedvezőnek. A községnek igazán jellegzetes karaktere nincs, az iparterület rányomta a bélyegét a település külső megítélésére. Karaktere kettős, az ipari létesítmények jelenléte és a hagyományos falusias beépítés jellemzik.

Képek forrása: www.berente.hu

Az alábbiakban kerültek felsorolásra Berente egyedi, megőrzésre érdemes terei, utcaképei.

6. táblázat Berente értékes területei, terei, utcaképei

Ssz.	Megnevezés	Cím	HRSZ
1.	Régi református temető (ótemető)	Bem József utca	149
2.	Temető	Bem József utca	146-149
3.	Szabadidőpark	József Attila utca	0292
4.	Szabadtéri fitnessz park	József Attila utca	0295
5.	Utcakép	József Attila utca	
6.	Utcakép	Petőfi Sándor utca	
7.	Fő tér	Fő tér	387

1.D.d. Egyéb településkarakter elemek

Egyedi védelem alatt álló épületek

Berente Községi Önkormányzat Képviselő-testületének 38/2011.(XII.19.) önkormányzati rendelettel módosított 20/2011.(VIII.28.) önkormányzati rendelete Berente község helyi építési szabályzatáról és szabályozási tervéről 4. sz. melléklete jelölte ki Berente építészeti örökségét és egyedi védelemre tervezett objektumait.

Az építészeti örökség és egyedi védelmére tervezett objektumokról a 38/2011.(XII.19.) ör. rendelet az alábbi módon rendelkezik:

2. § A helyi védelem a következőkre terjed ki:

a) Helyi védelem alatt álló épületekre (1. sz. melléklet), amelyek helyi értéket képviselnek, jellegük kifejezi a város múltjának sajátosságát, kultúráját, hagyományait;

8. § (1) A védett épület vagy épületrész történeti, városképi, építészeti, iparművészeti jellemzői a hely sajátos karakterének kifejezői, a kultúra részei, ezért e jellemzőket meg kell őrizni.

7. táblázat Építészeti örökség és egyedi védelmére tervezett objektumok a 38/2011.(XII.19.) ö. rendelet szerint

Ssz.	Megnevezés	HRSZ
1.	Szepessy kastély	164*

*Az épület helyrajzi száma a HÉSZ-ben hibásan, a 321 hrsz-on szerepel, amely a valóságban az Idősek Otthona épületének felel meg. A kastély valójában a 164 hrsz alatt található.

Berente Község Településképi Arculati Kézikönyve és Településképi rendelete kidolgozás alatt áll. Elfogadásakor a fenti védelem módosul, az ezt megállapító rendelet pedig hatályát veszti.

Helyi védelemre javasolt épületek

A településen felmértük azokat az értékes, helyi jelentőséggel bíró épületeket és építményeket, melyek megőrzése és jó állapotban tartása Berente közösségének érdekében áll, és melyek helyi védelem alá helyezése indokolt lehet. Az alábbi épületek és építmények bővebb leírása külön dokumentumban, az értékkataszterben érhető el.

8. táblázat Helyi védelemre javasolt épületek

Ssz.	Megnevezés	Cím	HRSZ
1.	Berentei Református Egyházközség Temploma (1710-1720.)	Bem József utca	150
2.	Római Katolikus Egyház Szent Kereszt Felmagasztalása Templom (1911.)	Esze Tamás utca 22.	360
3.	Községháza (1911.)	Esze Tamás utca 18.	358
4.	Szent Borbála Idősek Otthona (2007.)	Ady Endre utca 7-11.	321
5.	Egészségügyi Központ	Petőfi Sándor utca 72.	73
6.	Berentei Általános Iskola	Posta utca 7.	415
7.	Berentei Tündérvár Óvoda	Posta utca 7.	415
8.	Berentei Művelődési Ház	Bajcsy-Zsilinszky utca 1.	165
9.	Ravatalozó	Bem József utca	149
10.	Pincesor épületei		1162-1176, 1193-1260, 1287-1302
11.	Lakóház	Ady Endre utca 17.	315
12.	Lakóház	Esze Tamás utca 21.	400
13.	Lakóház	József Attila utca 7.	331
14.	Lakóház	József Attila utca 16.	187
15.	Lakóház	József Attila utca 17.	240
16.	Lakóház	József Attila utca 18.	188
17.	Lakóház	József Attila utca 19.	241
18.	Lakóház	József Attila utca 21.	242
19.	Lakóház	József Attila utca 24.	194
20.	Lakóház	József Attila utca 27.	246
21.	Lakóház	József Attila utca 42.	203
22.	Lakóház	József Attila utca 44.	206
23.	Lakóház	József Attila utca 48.	209
24.	Lakóház	Marx Károly utca 8.	44
25.	Lakóház	Petőfi Sándor utca 34.	106
26.	Lakóház	Petőfi Sándor utca 35.	109
27.	Lakóház	Petőfi Sándor utca 36.	104
28.	Lakóház	Petőfi Sándor utca 37.	110
29.	Lakóház	Petőfi Sándor utca 38.	103
30.	Lakóház	Petőfi Sándor utca 39.	111

Ssz.	Megnevezés	Cím	HRSZ
31.	Lakóház	Petőfi Sándor utca 42.	98
32.	Lakóház	Petőfi Sándor utca 46.	96
33.	Lakóház	Petőfi Sándor utca 55.	121
34.	Lakóház	Petőfi Sándor utca 56.	84
35.	Lakóház	Petőfi Sándor utca 58.	81
36.	Lakóház	Petőfi Sándor utca 62.	77
37.	Lakóház	Petőfi Sándor utca 67.	127

Történeti dűlőnevek

Berente község földhivatali alaptérképén 5 dűlőnév került megjelenítésre.

9. táblázat Berente földhivatali alaptérképén szereplő dűlőnevek, földrajzi nevek

Ssz.	Dűlőnév, földrajzi név
1.	Sáros
2.	Előhegy
3.	Baglyos
4.	Homok
5.	Herda

1.D.e. Építményrészlet, vagy az alkalmazott anyaghasználat, tömegformálás, homlokzati kialakítás

Berente Községi Önkormányzat Képviselő-testületének 38/2011.(XII.19.) önkormányzati rendelettel módosított 20/2011.(VIII.28.) önkormányzati rendelete Berente község helyi építési szabályzatáról és szabályozási tervéről nem tartalmaz az építményrészletre, alkalmazott anyaghasználatra, tömegformálásra és homlokzati kialakításra vonatkozó külön védettségi kategóriát.

Fenti rendelet 27.§-az anyaghasználatl kapcsolatosan az alábbi előírást fogalmazza meg:

27. § A település területén a tetők anyaga nem lehet szürke hullámpala, illetve régi típusú üvegszálbetétes műanyag, áttetsző hullámlemez.

Berente Község Településképi Arculati Kézikönyve és Településképi rendelete kidolgozás alatt áll. Elfogadásakor a fenti megállapítás módosul.

1.D.f. Táj- és kertépítészeti alkotás, egyedi tájérték, növényzet

Jogszabályban védett természeti értékek

Berente nem rendelkezik helyi védelem alatt álló természeti értékeket, emlékeket, területeket kijelölő rendelettel.

Egyedi tájértékek

Az egyedi tájértékekről a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény rendelkezik az alábbi módon:

6. § (3) Egyedi tájértéknek minősül az adott tájra jellemző természeti érték, képződmény és az emberi tevékenységgel létrehozott tájalkotó elem, amelynek természeti, történelmi, kultúrtörténeti, tudományos vagy esztétikai szempontból a társadalom számára jelentősége van.

(4) Az egyedi tájértékek megállapítása és nyilvántartásba vétele a védett természeti területek természetvédelmi kezeléséért felelős szerv (a továbbiakban: igazgatóság) feladata.

(5) A településrendezési terv tartalmazza a tervezési területen található egyedi tájértékek felsorolását.

7. § (1) A történelmileg kialakult természetkímélő hasznosítási módok figyelembevételével biztosítani kell a természeti terület használata és fejlesztése során a táj jellegének, esztétikai, természeti értékeinek, a tájakra jellemző természeti rendszereknek és egyedi tájértékeknek a megővését.

(2) A táj jellege, a természeti értékek, az egyedi tájértékek és esztétikai adottságok megővése érdekében:

- a) gondoskodni kell az épületek, építmények, nyomvonalas létesítmények, berendezések külterületi elhelyezése során azoknak a természeti értékek, a mesterséges környezet funkcionális és esztétikai összehangolásával történő tájba illesztéséről;
- b) gondoskodni kell a használaton kívül helyezett épületek, építmények, nyomvonalas létesítmények, berendezések új funkciójának megállapításáról, illetve ennek hiányában megszüntetésükről, elbontásukról, az érintett területek a táj jellegéhez igazodó rendezéséről;
- c) a település-, a területrendezés és fejlesztés, különösen a területfelhasználás, a telekalakítás, az építés, a használat során kiemelt figyelmet kell fordítani a természeti értékek és rendszerek, a tájképi adottságok és az egyedi tájértékek megőrzésére;
- d) művelési ág változtatás, más célú hasznosítás csak a táj jellegének, szerkezetének, a történelmileg kialakult természetkímélő használat által meghatározott adottságoknak és a természeti értékeknek a figyelembevételével lehetséges;
- e) biztosítani kell, hogy a gazdálkodással összefüggő épületek, építmények, létesítmények és berendezések elhelyezése, mérete, formája, funkciója és száma alkalmazkodjon a táj jellegéhez;
- f) a táj jellegének megfelelően rendezni kell a felszíni tájsebeket;
- g) autópályát, valamint a vadon élő állatfajok ismert vonuló útvonalait keresztező vonalas létesítményt úgy kell építeni, hogy a vadon élő állatfajok egyedeinek átjutása – megfelelő térközlésként – biztosítva legyen;
- h) biztosítani kell a jellegzetes tájképi elemek fennmaradását.

Az egyedi tájértékek típusait és fajtáit az MSZ 20381:2009 sz. Természetvédelem. Egyedi tájértékek kataszterezése c. szabvány határozza meg. E szabványt kell alkalmazni az egyedi tájértékek országos szintű egységes megállapítása és nyilvántartása során.

10. táblázat Az egyedi tájértékek MSZ 20381:2009 sz. Természetvédelem. Egyedi tájértékek kataszterezése c. szabvány szerinti tipizálása

Főtípus	Típus	Altípus	Fajta
Kultúrtörténeti értékek	Településsel kapcsolatos egyedi tájérték	Mindennapi élettel kapcsolatos építmény, állandó (művészeti) alkotás	pl. utcakép, kúria, lakóház, tájház, kapu
		Birtokjel, határjel	pl. határhalom, határkő, határmezsgye
		Kultikus, szakrális építmény, alkotás, helyszín	pl. templom, kápolna, kálvária, fészület, képesfa, „kaptárkő”
		Temetkezéssel kapcsolatos építmény, művészeti alkotás	pl. temető, sírkő, kopjafa
		Védelemmel kapcsolatos létesítmény	pl. erőd, bástya, városfal, sánc, bunker, tűzvigyázó torony
		Földméréssel kapcsolatos létesítmény	pl. földmérési alapponthoz kapcsolódó létesítmény
		Zöldfelületi létesítmény, objektum	pl. park, vadaspark, kúriakert, „jelesfa”, fasor
	Közlekedéssel, szállítással kapcsolatos egyedi tájérték	Út, útvonal vagy annak részlete	pl. hadi út, zarándokút, csordaút, mélyút, vasút, sikló
		Útvonalakat összekötő létesítmény	pl. híd, alagút, viadukt, komp
		Közlekedéssel, szállítással kapcsolatos építmény, épület, létesítmény	pl. vasútállomás, bakterház, vámház, kikötő
	Termeléssel kapcsolatos egyedi tájérték	Erdő- és vadgazdálkodással kapcsolatos egyedi tájérték	pl. erdészház, csúszda, rakodó, vadászles
		Agrártörténeti egyedi tájérték	pl. majorság, tanya, pincesor, prэшház, istálló, verem, halastó, művelési szerkezet
		Ipartörténeti egyedi tájérték	pl. műhely, vashámor, huta, szénégető, mészégető, malom
		Bányászattal kapcsolatos egyedi tájérték	pl. külszíni fejtés, horpa, táró, rakodó
		Vízhasználattal, vízgazdálkodással kapcsolatos egyedi tájérték	pl. zsilip, gát, víztorony, forrásfoglalás, tóka
	Egyéb emberi tevékenységhez, eseményhez	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájértékek	pl. csatahely

Főtípus	Típus	Altípus	Fajta
Természeti egyedi tájértékek	kapcsolódó egyedi tájértékek	Turizmushoz, természetjáráshoz kapcsolódó egyedi tájértékek	pl. turistaház, kilátótorony
		Vendéglátáshoz kapcsolódó egyedi tájérték	pl. csárda, fogadó
	Földtudományi egyedi tájértékek	Geológiai egyedi tájértékek	pl. mélységi magmás kőzet feltárása, előfordulása, gyűrődés feltárása, előfordulása
		Geomorfológiai egyedi tájértékek	pl. vulkáni eredetű domborzati forma, gyűrt domborzati forma
		Talajtani egyedi tájértékek	pl. talajszelvény, talajmintázat
		Víztani egyedi tájértékek	pl. forrás (kivéve, ha ex lege védett természeti érték)
	Biológiai egyedi tájértékek	Növényegyed, növénycsoport	pl. erdőrésztlet, erdőmaradvány, erdőszegély, fa, jellegfa, mezsgye
		Élőhely	pl. mocsarak, mocsárrétek, homoki gyepek, löszgyepek, üde lomboserdők, fenyőerdők
		Állatok tartózkodására szolgáló hely	pl. fészkek, fészektelep, táplálkozóhely
	Tájképi egyedi tájértékek	Kilátópont egyedi vagy jellegzetes látványképpel	pl. kilátópont, „látókő”
		Vonalas jellegű kilátóhely egyedi vagy jellegzetes látványképpel	pl. panorámaút

Berente területét több fent felsorolt egyedi tájérték típus érinti. A TÉKA (<http://tajertekar.hu/hu/>) adatbázisában Berentén az alábbi tájértéknek jelölt képződmények/létesítmények vannak összegyűjtve:

11. táblázat TÉKA adatbázisban fellelhető tájértékek Berentén

Szsz.	Megnevezés	Típus
1.	Emléktábla	Emlékmű; emlékszóbor; emlékoszlop; emléktábla
2.	II. világháborúban elhunytak emlékére	Emlékmű; emlékszóbor; emlékoszlop; emléktábla
3.	Kereszt	Feszület
4.	Műkő perondísz	Emlékmű; emlékszóbor; emlékoszlop; emléktábla
5.	Kazincbarcikai tűzoltóság alapításának 50. évfordulója alkalmából	Emlékmű; emlékszóbor; emlékoszlop; emléktábla
6.	Kisfiú ivókút	Emlékmű; emlékszóbor; emlékoszlop; emléktábla
7.	Minden Magyarokért	Emlékmű; emlékszóbor; emlékoszlop; emléktábla
8.	Alagút bejárata	Alagút
9.	Berentei ref. faharangláb	Harangláb
10.	Orosz kereszt	Feszület
11.	Templom	Templom

1.D.g. Szobor, képzőművészeti alkotás, utcabútor

Berente területén az alábbi szobrok, kopjafák, emléktáblák és feszületek kerültek felmérésre. Részletes leírásuk külön dokumentumban, az értékkataszterben található.

12. táblázat Berente területén található szobrok, kopjafák, emléktáblák, feszületek

Szsz.	Megnevezés	Típus	Cím	HRSZ
1.	I. világháborús emléktábla (1940.)	Emléktábla	Esze Tamás utca 18.	358
2.	II. világháború áldozatainak emléktáblája (1989.)	Emléktábla	Esze Tamás utca 22. (nem található a helyén)	360
3.	Feszületek (a római kat. templom előtt)	Feszület	Esze Tamás utca 22.	360
4.	II. világháborús emlékmű (1994.)	Emlékmű	Főtér	387
5.	Szent Borbála szobor (2007.)	Szobor	Ady Endre utca 7-11.	321
6.	Berentei szénbányászok emléktáblája (2007.)	Emléktábla	Ady Endre utca 7-11.	321
7.	II. világháborús katonasírok (1942.)	Sírhely	József Attila út	
8.	Négyesi Szepessy család sírboltja	Sírhely	Bem József utca	149

2. A RENDEZÉS SORÁN TERVEZETT VÁLTOZÁSOK HATÁSELEMZÉSE

2.A. A TELEPÜLÉSI ÉRTÉKELTÁRBAN SZEREPLŐ ELEMEEK VONATKOZÁSÁBAN RELEVÁNS RÖVID ÉS KÖZÉPTÁVON TERVEZETT VÁLTOZÁSOK ISMERTETÉSE

A Hatástanulmány Berente Község Településfejlesztési Konceptiója című dokumentumban rögzített jövőképet, és ennek elérésére kitűzött célrendszeri elemeket tekintette tervezett változásoknak. A Konceptió a 2030-ig terjedő időszakra készül.

A kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 496/2016. (XII. 28.) Korm. rendelet 12. mellékletében, a települési örökségvédelmi hatástanulmány tartalmára vonatkozó felépítés éppen ezért kiegészül a Konceptió jövőképi, valamint célfa elemeinek bemutatásával.

Berente céljai

Stratégiai célok / tematikus célok / tematikus részcélok

- 1 Gazdasági helyzet erősítése
 - 1.1 Hálózati szerepkör erősítése
 - 1.1.1 Klaszterszemlélet realizálása
 - 1.1.2 Mezőgazdaság támogatása
 - 1.1.3 Környezetvédelmi ipar meghonosítása
 - 1.2 Új gazdasági területek térnyerésének támogatása
 - 1.2.1 Turisztikai fejlesztés
 - 1.2.2 Szolgáltatások fejlesztése
 - 1.2.3 Megújuló energiára épülő helyi gazdaság
 - 1.3 Önkormányzat gazdálkodásának optimalizálása
 - 1.3.1 Önkormányzati ingatlanvagyon hasznosítása/növelése
 - 1.3.2 Vállalkozásbarát szemlélet előtérbe helyezése
 - 1.3.3 Költséghatékony közfoglalkoztatás megteremtése
- 2 Társadalmi folyamatok irányítása
 - 2.1 Berente mint közösségi tér
 - 2.1.1 Nyilvánosság erősítése, átlátható, nyitott, együttműködő önkormányzat megteremtése
 - 2.1.2 Közösségi szemlélet preferálása, közösségi fejlesztések előtérbe helyezése
 - 2.1.3 Társadalmi részvétel formáinak támogatása
 - 2.2 Berente mint munkahely
 - 2.2.1 BC stratégiai szerepének kinyilvánítása
 - 2.2.2 További gazdasági vállalkozások megtelepedésének ösztönzése
 - 2.2.3 Munkaerő támogatás, munkahelyteremtés elősegítése
 - 2.3 Berente mint lakóhely
 - 2.3.1 Fejlődő község arculatának kialakítása
 - 2.3.2 Közintézmények biztosítása
 - 2.3.3 Aktív időskor megteremtése, fiatalok helyben tartása

3 Művi környezet fejlesztése

3.1 Közlekedési adottságok, helyzet újragondolása

3.1.1 Zsákjelleg oldása

3.1.2 Történelmi kapcsolatok helyreállítása

3.1.3 Közösség által használt vonalak erősítése

3.2 Közterületek fejlesztése

3.2.1 Arculaterősítés

3.2.2 Közösségi terek fejlesztése

3.2.3 Közterületek emberléptékű kialakítása, közművek minőségi fejlesztése

3.3 Ipari jelenlét okozta konfliktusok feloldása

3.3.1 BorsodChem – lakóterületek között

3.3.2 BorsodChem – település egészén belül

3.3.3 További létesítmények konfliktusainak oldása

4 Természeti, környezetvédelmi revitalizáció

4.1 Ipari táj 21. századi igényeknek való megfeleltetése

4.1.1 Fejlesztésre kijelölt területek felülvizsgálata, barnamezős területek hasznosítása

4.1.2 Rekultiváció teljes körű elvégzése

4.1.3 Degradált területek megújuló energiatermelésre történő hasznosítása

4.2 Környezetvédelem

4.2.1 Környezetbiztonság megteremtése

4.2.2 Jelenlévő szennyező források újrahasznosítása

4.2.3 Megelőzésre összpontosító szemlélet, környezeti nevelés

4.3 Élettér fejlesztése

4.3.1 Történelmi hagyományok megőrzése, ápolása

4.3.2 Utcafásítás, minőségi zöldfelületek kialakításának támogatása

4.3.3 Igényesség növelése

2.A.a. Településhálózati és tájhasználati változás

Az Országgyűlés Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepcióról szóló 1/2014. (I. 3.) OGY határozata szerint Berente Kazincbarcikával és Ózddal együtt Miskolc agglomerálódó térségéhez tartozik, a 120-180 km-es külső nagyvárosi gyűrű határán fekszik a településhálózati pozíciója alapján.

Borsod-Abaúj-Zemplén Megye Közgyűlésének Borsod-Abaúj-Zemplén Megye Területfejlesztési Koncepciójáról szóló 58/2013. (XII. 12.) számú közgyűlési határozatában Berente a Borsodi ipari tengely, a 26-os út, az elővárosi jellegű (tram-train) közösségi közlekedés fejlesztései és a szennyezett területek kármentesítése, tájrehabilitáció tárgyköröknél van nevesítve.

Az Országos Területrendezési Terv rögzítette Berente térségi terület felhasználási kategóriáit. Területét települési térség, mezőgazdasági térség, vegyes területfelhasználású térség, valamint a vízgazdálkodási

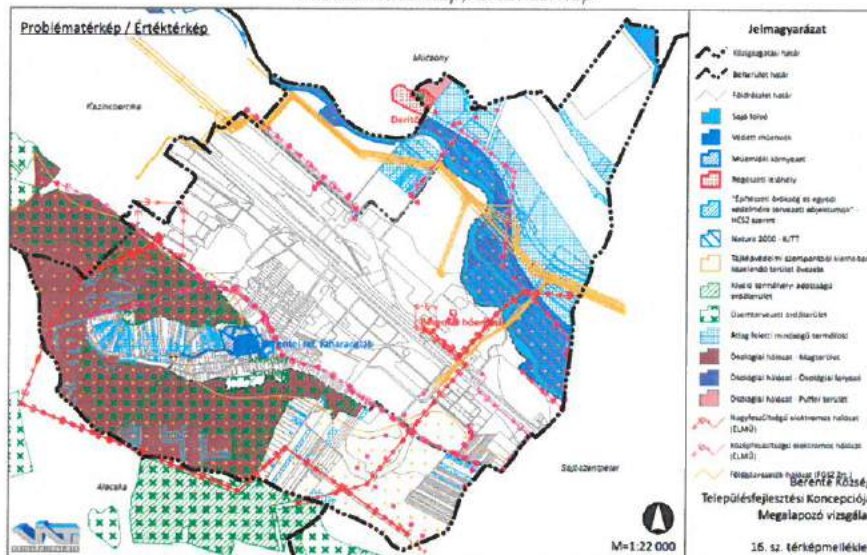
Berente helye az Ország szerkezeti tervében

2.A.b. Településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás

A Konceptióhoz készült Problématérkép nevesíti, és területileg le is határolja azokat a részeket, ahol fejlesztések, vagy korlátozások miatt az örökségi elemekre nagyobb odafigyelés szükséges.

Problématérkép, értéktérkép

Forrás: Berente Község Településfejlesztési Konceptiója - Megalapozó Vizsgálat és Célfa

2.A.c. Infrastrukturális változás

Közlekedési infrastruktúra

A község a 26 sz. főút mentén fekszik. A közelmúltban megvalósult út- és kerékpárút fejlesztések sokat javítottak a korábban felmerülő hátrányokon. A községben aszfaltborítású utak, míg a külterületen új bekötőutak épültek ki. A településen helyi buszjárat nem közlekedik, a helyközi járatokat a Volán Zrt. biztosítja. A korábban működő vasúthálózat az ipari tevékenységek terjeszkedésének következtében el

lett vágva a községtől. Mindezek fényében elmondható, hogy Berente infrastrukturális helyzete kedvező, azonban zsáktelepülés jellege továbbra is problémákat okoz.

A Konceptió megcélazza a fent felsorolt problémák és konfliktusok feloldását. A „Zsákjelleg oldása”, a „Történelmi kapcsolatok helyreállítása” és a „Közösség által használt vonalak erősítése” a település stratégiai céljai között szerepel.

Közmű infrastruktúra

A Nemzeti Fejlesztés 2030 című dokumentum jelentős teret szentel a klímaváltozás hatásainak felmérésére és a felkészülési teendők számbavételére. Ezzel megerősíti az Európai Unió Tanácsának Magyar Elnöksége periódusa alatt született Klímabarát városok – Kézikönyv az európai városok klímaváltozással kapcsolatos feladatairól és lehetőségeiről című kiadvány megállapításait. A klímatudatos szemlélet azért is fontos Berente számára, mivel a térségére jellemző nagyfokú ipari jelenlét miatt a település erősebb környezeti terhelésnek van kitéve.

Közmű-fejlesztés szempontjából kiemelt figyelmet kap a felszíni vízrendezés, a víztakarékosság, a megújuló energiák használatának növelése és az energia-hatékonyság. Valamennyi felsorolt tényező szerepel Berente Konceptiójának anyagában.

Intézményi infrastruktúra

A település intézményi infrastruktúrája a hasonló méretű településekhez mérve megfelelőnek számít, ez azonban nem jelenti azt, hogy nincs benne fejlesztési potenciál. Az időskorúak ellátása, a lakónépesség igényeihez mért szociális, nevelési, oktatási, kulturális, sport és szabadidős intézmények fejlesztések megvalósulása várható.

2.A.3. Műemléki értékek felmérése esetén a középtávon tervezett, a települési értéktelárban szerepeltetett létesítmények megjelenését érintő beavatkozások megnevezése és rövid ismertetése

A „Fejlődő község arculatának kialakítása” és a „Történelmi kapcsolatok helyreállítása” stratégiai célok az értéktelár mellett a megismertetést is szolgálják. A megismerés – megértés – megszeretés íve pedig a lokálpatrióta szemléletet erősíti.

Az „Arculaterősítés” és a „Közösségi terek fejlesztése” stratégiai célok magukba foglalják a művi értékeknek és környezetüknek együttes fejlesztését.

2.B. A VÁLTOZÁSOK HATÁSAI

A település kulturális öröksége sérülékeny, meg nem újuló erőforrás, amelynek minden egyes eleme feltétlenül megóvandó, ezért azok elhelyezkedését, védelmét a vonatkozó Konceptió prioritásként kezeli.

Az örökséget ért károk mértéke eltérő. Már az arculati megjelenést beárnyékoló kisebb károk is elrontják a település összképet. Amennyiben ehhez szerkezeti károk is társulnak, úgy az építmények hasznosíthatósága kerül veszélybe. A legutolsó lépcsőfoknál, azaz az örökségi elemek megsemmisülésénél egy kapu bezárul mögöttünk, amin soha többé nem tudunk visszamenni. Az ellentételezés ebben az esetben lehetetlen. Örülhetünk a felmérési dokumentáció meglétének, ismerhetjük az adatokból kinyerhető információt. A későbbi korok új technológiával megerősített vizsgálati módszereit azonban már nem tudjuk alkalmazni, sok, ma még nem ismert tényt örökre homályban tartva.

A kárenyhítés helyett a hangsúlyt a megelőzésre, a megtartásra kell áthelyezni. Az örökségi elemek jó karban tartása az elsődleges, a kárenyhítés lehetőségeinek kutatását, csak előbbi alkalmazhatatlansága esetére tartogassuk.

Régészeti lelőhelyeket érintő fejlesztések esetén mindenképp szükséges a terület előzetes feltárása, hogy az ott található régészeti információk ne vesszenek el. Itt a kárenyhítést a megelőző feltárás jelentheti. Fontos megállapítása jelen Örökségvédelmi Hatástanulmánynak az ún. régészeti érdekű terület lehatárolása, amellyel Berente feltételezett egykori faluterületére fokozott figyelmet szentel, a leletek megőrzésének szándékával javaslatokat fogalmaz meg.

2.B.a. Hatások a régészeti örökségre

A régészeti emlékek statikus és dinamikus tényezők együttesének tekinthetők. A földben várják megtalálásukat. Nem mozdulnak, nem változnak, mégis azzal, hogy felszínre kerülnek hirtelen ugrással átírnak addig szilárdnak hitt történelmi tényeket. Azzal, hogy megismertük őket, történelmi tudásunkat gyarapították. Megtartásuk fontos, elpusztulásukkal csökken az ismeretek tárháza. Fontos a feltárás maradéktalan szakszerűsége, részletes dokumentálása. Kedvező a helyben való bemutatathatóság, kerülendő a fennmaradást veszélyeztető minden lépés.

A Koncepció erősíti az értékalapú magatartást. Előtérbe helyezi a kulturális örökség megbecsülését, amely az identitás alapja. Céljai között szerepel helyi értékvédelem megteremtése.

A település határából megismert régészeti lelőhelyek feltárhatóságának lehetősége a meglévő és a feltételezett lelőhely rögzítésével, reményeink szerint, biztosított.

2.B.b. Hatások a történeti településre, település- és tájszerkezetre

A Koncepció a kontinuitás mellett a kedvező irányú változásokra helyezi a hangsúlyt. Berente az adottságaiból előnyt kovácsoló kistelepüléssé kíván válni, mely élhető és fenntartható életteret biztosít. Emellett hangsúlyt kap a gazdasági helyzet megerősítése, a társadalmi folyamatok irányítása, a művi környezet fejlesztése, valamint a természeti, környezetvédelmi revitalizáció.

Az elmúlt évszázadokban a táj jelentős átalakításokon ment keresztül, különösen a település belterületén.

Az iparosítással együtt csökkent a természetes élőhelyek aránya, megváltozott a tájszerkezet. A település a korábbi, természeti rendszereket felhasználó, azokkal harmonizáló élete, működése megváltozott, kizsákmányolóvá vált, növekedése elszakadt a természetes dinamikától, mely számos konfliktust okozott. A Koncepció célja ezen konfliktusok feloldása.

A Koncepció a fenntarthatóság elvét hangsúlyosan kezeli. Tudja, hogy a fejlődés nem a területi terjeszkedés szinonimája, az élhető, szerethető település kialakítása a legfontosabb. A gazdasági szereplők látótere a környezettudatos szemlélet felé fordul, üzleti hasznát látva a klímátudatos magatartásban. A zöldfelületi fejlesztésre helyezett hangsúlyok, a környezetbarát közlekedés fejlesztése, a környezetterhelés csökkentése a befektetőket vonzó környezet kialakítása felé tett lépésként fogható fel. Az energiahatékonyság a megújuló energiahasználat előtérbe helyezésével párhuzamosan jövőbe mutató stratégia, amely az életminőség javulását eredményezi.

A Koncepcióban vázolt jövőkép megvalósulása esetén a településképp jelentős, pozitív irányú módosulásokon megy keresztül. Ennek a változásnak mind a területi, mind a vonalas tényezői hangsúllyal bírnak.

A Koncepció a védett karakterjegyű területeken túl gondot fordít a település egészének arculatára, az alulhasznosított területek fejlesztésbe való bevonására. A település ugyanis több mint alkotóelemeinek egyszerű összegzése, valami új keletkezik a részek egymásra hatásából. Ám az elv visszafelé is igaz. Ha a részeket erősítjük, ezek hatása nem egyszerűen összegződik, hanem hatványozódva, magasabb szintű végeredményre vezet.

2.B.c. Hatások a települési értékleltárban szereplő műemléki értékekre

Berente örökségi értékeinek a megővéséhez, és főleg a bemutatásához egyik elengedhetetlen feladat a településen a turisztikai fejlesztés, hiszen az olyan épületeket, amelyek értéket képviselhetnek, szükséges fejleszteni, helyreállítani, és olyan feltételeket biztosítani, hogy a bemutatás megfelelő színvonalon és körülmények között történjen.

A megújuló energiára épülő helyi gazdaság támogatása egyrészt azért fontos, hogy a település területén lévő fogyó energiaforrásokat, mint értékeket megőrizze Berente, másrészt a művi értékek szempontjából azért jelentős, hogy egy olyan helyi gazdaságot támogassanak, amely ezekre az értékekre pozitív hatást gyakorol, és akár növelni is tudja ezeknek a számát.

A Konceptió egyik lényeges része az, hogy Berente kedvező lakóhelyként szolgáljon. Ennek az egyik feladata, hogy a fejlődő Község arculatát megfelelően kialakítsa az önkormányzat és az ott élő lakosság. Az arculathoz hozzájárulnak a műemléki értékek, az értékes épületek, de az egyszerű lakóházak is, melyek minősége az arculatot egyként erősíti. A lakóhelyi feltételek megteremtéséhez egy másik lényeges cél a közintézmények létrehozása, biztosítása.

A műemléki értékekre a közterületek fejlesztése is jelentős hatást gyakorol. A céljában ennek egyik feladata az arculaterősítés. A Község jellegzetességeinek kiemelése, az épületek és a közterületek arculati összehangolása, valamint a közterületek műemléki környezetbe való beillesztése mind feladatként van jelen.

A településkép javításának fontos része a közösségi terek fejlesztése, melyek akár a lakosságra és a Berentére látogatókra, akár a műemléki környezetre, értékekre hatással lehetnek, ezért fontos az arculati irányvonalakat és a fentebb is említett célt – azaz az épületállományt, a közterületeket és a természeti környezet összehangolását – szem előtt tartani.

A Konceptióban az emberléptékű közterületek, közművek minőségi fejlesztése is szerepel, mely főleg a légvezetékek földkábelre cserélését célozza meg. Ennek az lehet az eredménye, hogy a műemlékek, helyi értékek láthatósága javul Berentén.

Az értékek megóvása, fejlesztése és bemutatása hagyatkozik a történelmi hagyományok megőrzésére és ápolására, hiszen ezek a hagyományok, kulturális tényezők azok, amelyek legjobban továbbadják a műemléki értékek szerepét, jelentőségét.

Berentén, mint élettéren, fontos, hogy megfelelő környezetet biztosítsunk az itt lakóknak, és azoknak, akik idelátogatnak. Ezt a célt szolgálja az utcafásítás, illetve a minőségi zöldfelületek kialakítása, amelyek körülveszik a település műemléki értékeit, sőt az egész épületállományát. Nem utolsó szempontként pedig szükséges az igényességre is figyelni, hiszen ennek a növelése előnyös hatással van nemcsak az értékekre, hanem az egész Községre is.

3. ÉRTÉKVÉDELMI TERV

3.A. AZ ÉRTÉKLELTÁRBAN SZEREPELTETETT ÉRTÉKEK MEGŐRZÉSÉT BIZTOSÍTÓ SZEMPONTOK ÉS KÖVETELMÉNYEK

A régészeti örökség felmérését a kapott adatszolgáltatás, az országos adatbázis, a régészeti leltárkönyvek áttekintése, és kutatási jelentések alapján állítottuk össze. Az értékek meghatározása, a fenti adatforrások használata miatt, a tudományosan megalapozott rangsorolást követi.

A műemléki értékek a kapott tudományos adatbázis alapján készültek.

A helyi művi értékek besorolásánál a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről szóló 314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet helyi védelemről szóló 23/A-23/D §-ok előírásait követtük. Javaslatunk helyi területi védelem (területek, terek, utcaképek) és helyi egyedi védelem (épület, építmény, szobor, emléktábla, kereszt, fészület, síremlék) alá tartozó elemeket tartalmaz. Meg kell ugyanakkor állapítani, hogy Berente Község Településképi Arculati Kézikönyvének és Településképi rendeletének véleményezése jelenleg zajlik. A helyi védelem témakörében a Kézikönyv és a Településképi rendelet megállapításaira kell támaszkodni elfogadásukat követően.

A nyilvántartott régészeti lelőhelyek és műemlékek védelmét jogszabályok biztosítják. A helyi értékek fennmaradását az Értékleltárba történő felvételük, illetve védelem alá helyezésük segítheti elő.

3.B. ÖNKORMÁNYZATI FELADATOK

A Településfejlesztési koncepció kidolgozását követően sor kerül a Településrendezési eszközök felülvizsgálatára. Ennek keretében születnek majd javaslatok értékeket is érintő szabályozási elemekre, illetve övezeti előírásokra.

Az adatszolgáltatásként kapott poligonok feltüntetésén túl, szerepelni fog a tervlapokon a javasolt régészeti érdekű terület lehatárolása, továbbá tájékoztatásul – az akkor már elfogadott – helyi művi értékek elhelyezkedése.

A Településképi rendelet megalkotása során a Képviselő-testület a feltárt értékek közül választva dönt a védelem alá helyezésről, továbbá szabályozásuk előírásairól. A helyi építési szabályzat innen kezdve tájékoztató elemként ábrázolja ezeket, azaz nem a helyi építési szabályzat megalkotásával válnak védetté.

A régészeti lelőhelyek, valamint a műemlékek szabályozásáról a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény gondoskodik.

A helyi értékek védelmével kapcsolatos részletes szabályozásra a Településképi rendelet keretében születnek majd javaslatok.

A helyi identitás erősítését, a művi értékek megőrzését kiemelten említő Koncepció prioritásai között szerepel a művi értékvédelem.

Az értékvédelemre irányuló tevékenységek között az alábbiak szerepelnek ütemezésük sorrendjében:

- Helyi művi értékek beazonosítása
- Településképi rendelet megalkotása, benne védelmi előírások, támogatási és ösztönzési formák, valamint bírságolási formák rögzítése
- Előírások teljesülésének ellenőrzése
- Támogatási, ösztönzési formák alkalmazása